בע"ה

גליון י | ט-בא ניסן

לִשְׁקֹד

עַל דַּלְתֹתַי יוֹם יוֹם

שִׁעוּרֵי הַשָּׁבוּעַ – נ"ך וּמִשְׁנָיוֹת

כְּתַקָּנַת מוֹרֵנוּ וְרַבֵּינוּ הָרַב יִצְחָק גִּינְזְבּוּרְג שְׁלִיטָ"א

שָׁבוּעַ פֶּסַח תשפ"ה

נ"ך: שפטים פרקים י–טז

משנה: מסכת סנהדרין פרק א'

מאמר שבועי: הבן החמישי בליל־הסדר

הקדמת המערכת

"אַשְׁרֵי אָדָם שֹׁמֵעַ לִי לִשְׁקֹד עַל דַּלְתֹתַי יוֹם יוֹם לִשְׁמֹר מְזוּזוֹת פִּתָחָי" (משלי ח, לד).

שבוע טוב ומבורך ופסח כשר ושמח לכל אנ"ש והתמימים שיחיו, השוקדים על דלתות התורה הקדושה ורבינו שליט"א יום יום!

ב"ה השבוע ממשיכים ללוות את השפטים בפרט ואת עם ישראל בכלל בתקופה המורכבת הזו...

השבוע - במהלך חג הפסח (כאשר אין פרשת שבוע...) - לומדים את פרקים י'-ט"ז בספר שפטים. השבוע נלמד על שני ספורים מיוחדים של שני השפטים האחרונים (לפי חלק מהשיטות...) - יפתח ושמשון (ובאמצע - על מלחמת אחים עצובה). שני השפטים האלו לא היו דומים לא לנביאים וגם לא לשפטים הצדיקים, החסידים והפרושים שקדמו להם - והקב"ה מלמד אותנו דרכם כיצד לשמוע את קולו במציאות המורכבת והגאולה המורכבת שהוא שולח לנו.

במשנה מתחילים השבוע - אחרי סיום "מסכת נזיקין" הארוכה, שלקחה לנו שלשים שבועות - את מסכת סנהדרין, בדינים הפשוטים של בית דין: מספר הדיינים, הדינים אותם הם דנים ויכולותיהם.

בתור "המאמר השבועי" נלמד השבוע תקציר של מאמר יפהפה מ"הזמן הפנימי" לפסח - על הבן החמישי בפרט והממד החמישי בכלל בליל הסדר - המלמד אותנו על העבודה החמישית, שכנגד "קוצו של י"" - גילוי ה' הפשוט מתוך עצמותו של היהודי, ללא צורך בראיות והוכחות. שנזכה לשמוע (ולעתיד־לבוא לראות) את ה"ישראל" שבנו, ואת עצמות־האלקות הנמצאת בנו!

בברכת למוד פורה ושבוע טוב ומבורך,
המערכת.

לקבלת העלון מדי שבוע באימייל, לתרומות, הערות והארות - פנו אל ozby208770@gmail.com.

***

טבלת הלִמוד – חֹדש ניסן תשפ"ה

יהושע שופטים - סבב שלישי

ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי	ששי	שבת־קדש
א' [ר"ח] ניסן יהושע כ'	**ב' ניסן** יהושע כ"א	**ג' ניסן** יהושע כ"ב	**ד' ניסן** יהושע כ"ג	**ה' ניסן** יהושע כ"ד	**ו' ניסן** שפטים א'	**ז' ניסן** שפטים ב' בבא־בתרא פ"ט
ח' ניסן חג הגאולה שפטים ג'	**ט' ניסן** שפטים ד'	**י' ניסן** שפטים ה'	**י"א ניסן** עֶזְרֵנוּ בְּשֵׁם ה' שפטים ו'	**י"ב ניסן** שפטים ז'	**י"ג ניסן** שפטים ח'	**י"ד ניסן** שפטים ט' בבא־בתרא פ"י
ט"ו ניסן יו"ט חג הפסח שפטים י'	**ט"ז ניסן** חג הפסח שפטים י"א	**י"ז ניסן** חג הפסח שפטים י"ב	**ח"י ניסן** חג הפסח שפטים י"ג	**י"ט ניסן** חג הפסח שפטים י"ד	**כ' ניסן** חג הפסח שפטים ט"ו	**כ"א ניסן** שפטים ט"ז סנהדרין פ"א
כ"ב ניסן שפטים י"ז	**כ"ג ניסן** שפטים י"ח	**כ"ד ניסן** שפטים י"ט	**כ"ה ניסן** שפטים כ'	**כ"ו ניסן** שפטים כ"א	**כ"ז ניסן** שפטים כ"ב	**כ"ח ניסן** שפטים כ"ג סנהדרין פ"ב

נ"ך יומי – יום ראשון, ט"ו [א' דהוהמ"פ] ניסן

שפטים פרק י'

(א) וַיָּקָם֩ אַחֲרֵ֨י אֲבִימֶ֜לֶךְ לְהוֹשִׁ֗יעַ אֶת יִשְׂרָאֵל֙ תּוֹלָ֣ע בֶּן פּוּאָ֔ה בֶּן דּוֹדוֹ֖ אִ֣ישׁ יִשָּׂשכָ֑ר וְה֥וּא יֹשֵׁ֖ב בְּשָׁמִ֥יר בְּהַ֖ר אֶפְרָֽיִם׃

בן דודו. כך שמו:

(ב) וַיִּשְׁפֹּ֥ט אֶת יִשְׂרָאֵ֖ל עֶשְׂרִ֣ים וְשָׁלֹ֑שׁ שָׁנָ֔ה וַיָּ֖מָת וַיִּקָּבֵ֥ר בְּשָׁמִֽיר׃ **(פ)** **(ג)** וַיָּ֗קָם אַחֲרָיו֙ יָאִ֣יר הַגִּלְעָדִ֔י וַיִּשְׁפֹּ֖ט אֶת יִשְׂרָאֵ֑ל עֶשְׂרִ֥ים וּשְׁתַּ֖יִם שָׁנָֽה׃ **(ד)** וַיְהִי֩ לוֹ֙ שְׁלֹשִׁ֜ים בָּנִ֗ים רֹכְבִים֙ עַל שְׁלֹשִׁ֣ים עֲיָרִ֔ים וּשְׁלֹשִׁ֥ים עֲיָרִ֖ים לָהֶ֑ם לָהֶ֣ם יִקְרְא֔וּ | חַוֹּ֥ת יָאִ֖יר עַ֚ד הַיּ֣וֹם הַזֶּ֔ה אֲשֶׁ֖ר בְּאֶ֥רֶץ הַגִּלְעָֽד׃

עירים. (תרגום:) עולין, סוסים בחורים: **ושלשים עירים להם.** ושלשים ערים בלא חומה להם, לכך נקראו עירים, לשון עיירות:

(ה) וַיָּ֥מָת יָאִ֖יר וַיִּקָּבֵ֥ר בְּקָמֽוֹן׃ **(פ)** **(ו)** וַיֹּסִ֣פוּ | בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֗ל לַעֲשׂ֛וֹת הָרַ֥ע בְּעֵינֵ֖י יְהוָ֑ה וַיַּעַבְד֣וּ אֶת הַבְּעָלִ֔ים וְאֶת הָעַשְׁתָּר֖וֹת וְאֶת אֱלֹהֵ֣י אֲרָ֔ם וְאֶת אֱלֹהֵ֥י צִיד֖וֹן וְאֵ֣ת | אֱלֹהֵ֣י מוֹאָ֑ב וְאֵת֙ אֱלֹהֵ֣י בְנֵ֣י עַמּ֔וֹן וְאֵ֖ת אֱלֹהֵ֣י פְלִשְׁתִּ֑ים וַיַּעַזְב֥וּ אֶת יְהוָ֖ה וְלֹ֥א עָבָדֽוּהוּ׃

את הבעלים וגו'. שבע עבודות זרות נמנו כאן: **ויעזבו את ה' ולא עבדוהו.** אפילו בשותפות עם אלו:

(ז) וַיִּֽחַר אַף יְהוָ֖ה בְּיִשְׂרָאֵ֑ל וַיִּמְכְּרֵם֙ בְּיַ֣ד פְּלִשְׁתִּ֔ים וּבְיַ֖ד בְּנֵ֥י עַמּֽוֹן׃ **(ח)** וַיִּרְעֲצ֥וּ וַיְרֹצְצ֖וּ אֶת בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֑ל בַּשָּׁנָ֣ה הַהִ֔יא שְׁמֹנֶ֥ה עֶשְׂרֵ֖ה שָׁנָ֑ה אֶת כָּל בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֔ל אֲשֶׁ֖ר בְּעֵ֣בֶר הַיַּרְדֵּ֔ן בְּאֶ֥רֶץ הָאֱמֹרִ֖י אֲשֶׁ֥ר בַּגִּלְעָֽד׃

בשנה ההיא. כשמת יאיר: **אשר בעבר הירדן.** ארץ ראובן וגד וחצי המנשה, שהיו שכניהם:

(ט) וַיַּעַבְר֣וּ בְנֵי עַמּ֗וֹן אֶת הַיַּרְדֵּן֙ לְהִלָּחֵ֣ם גַּם בִּֽיהוּדָ֔ה וּבְבִנְיָמִ֖ין וּבְבֵ֣ית אֶפְרָ֑יִם וַתֵּ֥צֶר לְיִשְׂרָאֵ֖ל מְאֹֽד׃ **(י)** וַיִּזְעֲק֣וּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל֮ אֶל יְהוָה֒ לֵאמֹ֗ר חָטָ֙אנוּ֙ לָ֔ךְ וְכִ֥י עָזַ֖בְנוּ אֶת אֱלֹהֵ֑ינוּ וַנַּעֲבֹ֖ד אֶת הַבְּעָלִֽים׃ **(פ)** **(יא)** וַיֹּ֥אמֶר יְהוָ֖ה אֶל בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֑ל הֲלֹא֙ מִמִּצְרַ֣יִם וּמִן הָאֱמֹרִ֔י וּמִן בְּנֵ֥י עַמּ֖וֹן וּמִן פְּלִשְׁתִּֽים׃

הלא ממצרים. שבע תשועות יש כאן, כנגד שבע עבודות זרות שהיו עובדים:

(יב) וְצִידוֹנִ֣ים וַעֲמָלֵ֔ק וּמָעוֹן֙ לָחֲצ֣וּ אֶתְכֶ֔ם וַתִּצְעֲק֥וּ אֵלַ֖י וָאוֹשִׁ֥יעָה אֶתְכֶ֖ם מִיָּדָֽם׃

ומעון. שם אומה:

(יג) וְאַתֶּ֥ם עֲזַבְתֶּ֖ם אוֹתִ֑י וַתַּעַבְד֣וּ אֱלֹהִ֣ים אֲחֵרִ֔ים לָכֵ֕ן לֹ֥א אוֹסִ֖יף לְהוֹשִׁ֥יעַ אֶתְכֶֽם׃ **(יד)** לְכ֣וּ וְזַעֲק֗וּ אֶל הָאֱלֹהִים֙ אֲשֶׁ֣ר בְּחַרְתֶּ֣ם בָּ֔ם הֵ֥מָּה יוֹשִׁ֖יעוּ לָכֶ֑ם בְּעֵ֥ת צָרַתְכֶֽם׃ **(טו)** וַיֹּאמְר֥וּ בְנֵי יִשְׂרָאֵ֖ל אֶל יְהוָ֑ה חָטָ֙אנוּ֙ עֲשֵׂה אַתָּ֣ה לָ֔נוּ כְּכָל הַטּ֖וֹב בְּעֵינֶ֑יךָ אַ֚ךְ הַצִּילֵ֣נוּ

נָא הַיּוֹם הַזֶּה: **(טז)** וַיָּסִירוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנֵּכָר מִקִּרְבָּם וַיַּעַבְדוּ אֶת הוי׳ וַתִּקְצַר נַפְשׁוֹ בַּעֲמַל יִשְׂרָאֵל: **(פ)**

ותקצר נפשו בעמל. כביכול לא היה רחבת מקום לסבול ולכנס שם צרה שהיה לו בעמל ישראל:

(יז) וַיִּצָּעֲקוּ בְּנֵי עַמּוֹן וַיַּחֲנוּ בַּגִּלְעָד וַיֵּאָסְפוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בַּמִּצְפָּה:

ויצעקו. נאספו על ידי כרוז:

(יח) וַיֹּאמְרוּ הָעָם שָׂרֵי גִלְעָד אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר יָחֵל לְהִלָּחֵם בִּבְנֵי עַמּוֹן יִהְיֶה לְרֹאשׁ לְכֹל יֹשְׁבֵי גִלְעָד: **(פ)**

נ"ך יומי – יום שני, ט"ז [ב' דהוהמ"פ] ניסן

שפטים פרק י"א

(א) וְיִפְתָּח הַגִּלְעָדִי הָיָה֙ גִּבּ֣וֹר חַ֔יִל וְה֥וּא בֶּן אִשָּׁ֖ה זוֹנָ֑ה וַיּ֥וֹלֶד גִּלְעָ֖ד אֶת יִפְתָּֽח: **(ב)** וַתֵּ֤לֶד אֵֽשֶׁת גִּלְעָד֙ לוֹ֙ בָּנִ֔ים וַיִּגְדְּל֥וּ בְנֵי הָאִשָּׁ֖ה וַיְגָרְשׁ֣וּ אֶת יִפְתָּ֑ח וַיֹּ֣אמְרוּ֩ לוֹ֙ לֹ֣א תִנְחַ֔ל בְּבֵ֖ית אָבִ֑ינוּ כִּ֥י בֶן אִשָּׁ֖ה אַחֶ֥רֶת אָֽתָּה: **(ג)** וַיִּבְרַ֤ח יִפְתָּח֙ מִפְּנֵ֣י אֶחָ֔יו וַיֵּ֖שֶׁב בְּאֶ֣רֶץ טֹ֑וב וַיֵּֽתְלַקְּט֥וּ אֶל יִפְתָּ֖ח אֲנָשִׁ֣ים רֵיקִ֑ים וַיֵּצְא֖וּ עִמּֽוֹ: **(פ)** **(ד)** וַיְהִ֖י מִיָּמִ֑ים וַיִּלָּחֲמ֥וּ בְנֵי עַמּ֖וֹן עִם יִשְׂרָאֵֽל:

וילחמו בני עמון. היא האמורה למעלה (י ט):

(ה) וַיְהִ֗י כַּאֲשֶׁ֤ר נִלְחֲמ֙וּ בְּנֵ֣י עַמּ֔וֹן עִם יִשְׂרָאֵ֑ל וַיֵּלְכ֣וּ זִקְנֵ֣י גִלְעָ֔ד לָקַ֖חַת אֶת יִפְתָּ֥ח מֵאֶ֖רֶץ טֹֽוב: **(ו)** וַיֹּ֣אמְר֔וּ לְיִפְתָּ֖ח לְכָ֣ה וְהָיִ֣יתָה לָּ֑נוּ לְקָצִ֔ין וְנִלָּחֲמָ֖ה בִּבְנֵ֥י עַמּֽוֹן: **(ז)** וַיֹּ֤אמֶר יִפְתָּח֙ לִזְקְנֵ֣י גִלְעָ֔ד הֲלֹ֥א אַתֶּ֖ם שְׂנֵאתֶ֣ם אֹתִ֑י וַתְּגָרְשׁ֙וּנִי֙ מִבֵּ֣ית אָבִ֔י וּמַדּ֥וּעַ בָּאתֶ֖ם אֵלַ֑י עַתָּ֥ה כַּאֲשֶׁ֛ר צַר לָכֶ֖ם: **(ח)** וַיֹּאמְר֣וּ זִקְנֵי֩ גִלְעָ֨ד אֶל יִפְתָּ֜ח לָכֵ֣ן עַתָּ֗ה שַׁ֤בְנוּ אֵלֶ֙יךָ֙ וְהָלַכְתָּ֣ עִמָּ֔נוּ וְנִלְחַמְתָּ֖ בִּבְנֵ֣י עַמּ֑וֹן וְהָיִ֥יתָ לָּ֛נוּ לְרֹ֖אשׁ לְכֹ֥ל יֹשְׁבֵ֖י גִּלְעָֽד: **(ט)** וַיֹּ֤אמֶר יִפְתָּח֙ אֶל זִקְנֵ֣י גִלְעָ֔ד אִם מְשִׁיבִ֥ים אַתֶּ֖ם אֹתִ֑י לְהִלָּחֵ֥ם בִּבְנֵ֖י עַמּ֑וֹן וְנָתָ֥ן הוי֙ אוֹתָ֣ם לְפָנַ֔י אֲנֹכִ֖י אֶהְיֶ֥ה לָכֶ֖ם לְרֹֽאשׁ: **(י)** וַיֹּאמְר֣וּ זִקְנֵי֩ גִלְעָ֨ד אֶל יִפְתָּ֜ח הוי֙ יִהְיֶ֣ה שֹׁמֵ֔עַ בֵּינוֹתֵ֖ינוּ אִם֙ לֹ֣א כִדְבָרְךָ֔ כֵּ֖ן נַעֲשֶֽׂה: **(יא)** וַיֵּ֤לֶךְ יִפְתָּח֙ עִם זִקְנֵ֣י גִלְעָ֔ד וַיָּשִׂ֥ימוּ הָעָ֛ם אוֹתוֹ֖ עֲלֵיהֶ֣ם לְרֹ֑אשׁ וְלִקְצִ֔ין וַיְדַבֵּ֥ר יִפְתָּ֛ח אֶת כָּל דְּבָרָ֖יו לִפְנֵ֥י הוי֙ בַּמִּצְפֶּֽה: **(פ)**

את כל דבריו. התנאי שביניהם: **לפני ה' במצפה.** למקום שנאספו כולם, שהשכינה שורה על רוב צבור:

(יב) וַיִּשְׁלַ֤ח יִפְתָּח֙ מַלְאָכִ֔ים אֶל מֶ֖לֶךְ בְּנֵ֣י עַמּ֑וֹן לֵאמֹ֗ר מַה לִּ֤י וָלָךְ֙ כִּי בָ֣אתָ אֵלַ֔י לְהִלָּחֵ֥ם בְּאַרְצִֽי: **(יג)** וַיֹּאמֶר֮ מֶ֣לֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן֒ אֶל מַלְאֲכֵ֣י יִפְתָּ֗ח כִּ֤י לָקַח֙ יִשְׂרָאֵ֣ל אֶת אַרְצִי֮ בַּעֲלוֹתוֹ֒ מִמִּצְרַ֗יִם מֵאַרְנ֤וֹן וְעַד֙ הַיַּבֹּ֣ק וְעַד הַיִּרְדֵּ֔ן וְעַתָּ֕ה הָשִׁ֥יבָה אֹתָ֖ן בְּשָׁלֽוֹם: **(יד)** וַיֹּ֣סֶף עֹ֔וד יִפְתָּ֖ח וַיִּשְׁלַ֣ח מַלְאָכִ֑ים אֶל מֶ֖לֶךְ בְּנֵ֥י עַמּֽוֹן: **(טו)** וַיֹּ֣אמֶר ל֔וֹ כֹּ֥ה אָמַ֖ר יִפְתָּ֑ח לֹ֣א לָקַ֤ח יִשְׂרָאֵל֙ אֶת אֶ֣רֶץ מוֹאָ֔ב וְאֶת אֶ֖רֶץ בְּנֵ֥י עַמּֽוֹן: **(טז)** כִּ֤י בַעֲלוֹתָם֙ מִמִּצְרַ֔יִם וַיֵּ֤לֶךְ יִשְׂרָאֵל֙ בַּמִּדְבָּ֣ר עַד יַם סֽוּף וַיָּבֹ֖א קָדֵֽשָׁה:

עד ים סוף. בדרומה של ארץ אדום, וארץ אדום בדרומה של ארץ כנען:

(יז) וַיִּשְׁלַ֤ח יִשְׂרָאֵל֙ מַלְאָכִ֔ים | אֶל מֶ֖לֶךְ אֱד֑וֹם | לֵאמֹ֗ר אֶעְבְּרָ֤ה נָּא֙ בְּאַרְצֶ֔ךָ וְלֹ֥א שָׁמַ֖ע מֶ֣לֶךְ אֱד֑וֹם וְגַם֙ אֶל מֶ֣לֶךְ מוֹאָ֔ב שָׁלָ֖ח וְלֹ֣א אָבָ֑ה וַיֵּ֥שֶׁב יִשְׂרָאֵ֖ל בְּקָדֵֽשׁ:

אעברה נא בארצך. מדרום לצפון, ליכנס לארץ כנען: **וגם אל מלך מואב.** שהיתה ארצו בסוף ארץ אדום, במזרחה של אדום ובדרומה של ארץ ישראל: **ולא אבה.** משה רמזה בתורה (דברים ב כט): כאשר עשו לי בני עשו היושבים בשעיר והמואבים היושבים בער, כשם שאדום לא נתנום לעבור, כך מואב לא נתנום לעבור:

(יח) וַיֵּלֶךְ בַּמִּדְבָּר וַיָּסָב אֶת אֶרֶץ אֱדוֹם וְאֶת אֶרֶץ מוֹאָב וַיָּבֹא מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ לְאֶרֶץ מוֹאָב וַיַּחֲנוּן בְּעֵבֶר אַרְנֹן וְלֹא בָאוּ בִּגְבוּל מוֹאָב כִּי אַרְנֹן גְּבוּל מוֹאָב:

וילך במדבר. מן המערב למזרח, במיצר דרומי של אדום ומואב: **ויסב את ארץ אדום.** כל דרומה: **ואת ארץ מואב.** כל דרומה, וכשהגיע למקצוע דרומית מזרחית, פנה אל הצפון לסבוב את מיצר המזרחי: **ויבא ממזרח שמש לארץ מואב ויחנון בעבר ארנון.** לסוף מזרחה של ארץ מואב, ושם התחילה ארץ סיחון ועוג, וכבשו עבר הירדן במזרח ארץ כנען ועברו הירדן, ונכנסו לה לארץ כנען דרך המזרח:

(יט) וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן וַיֹּאמֶר לוֹ יִשְׂרָאֵל נַעְבְּרָה נָּא בְאַרְצֶךָ עַד מְקוֹמִי: **(כ)** וְלֹא הֶאֱמִין סִיחֹן אֶת יִשְׂרָאֵל עֲבֹר בִּגְבֻלוֹ וַיֶּאֱסֹף סִיחוֹן אֶת כָּל עַמּוֹ וַיַּחֲנוּ בְּיָהְצָה וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל: **(כא)** וַיִּתֵּן הוי' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶת סִיחוֹן וְאֶת כָּל עַמּוֹ בְּיַד יִשְׂרָאֵל וַיַּכֻּם וַיִּירַשׁ יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל אֶרֶץ הָאֱמֹרִי יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַהִיא: **(כב)** וַיִּירְשׁוּ אֵת כָּל גְּבוּל הָאֱמֹרִי מֵאַרְנֹן וְעַד הַיַּבֹּק וּמִן הַמִּדְבָּר וְעַד הַיַּרְדֵּן:

ויירשו וגו' מארנון ועד היבק. שאתה אומר שהוא שלך (פסוק יג), הם מסיחון לקחו: **ומן המדבר ועד הירדן.** מדברות היו שם לפני הירדן:

(כג) וְעַתָּה הוי' | אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוֹרִישׁ אֶת הָאֱמֹרִי מִפְּנֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאַתָּה תִּירָשֶׁנּוּ: **(כד)** הֲלֹא אֵת אֲשֶׁר יוֹרִישְׁךָ כְּמוֹשׁ אֱלֹהֶיךָ אוֹתוֹ תִירָשׁ וְאֵת כָּל אֲשֶׁר הוֹרִישׁ הוי' אֱלֹהֵינוּ מִפָּנֵינוּ אוֹתוֹ נִירָשׁ: **(כה)** וְעַתָּה הֲטוֹב טוֹב אַתָּה מִבָּלָק בֶּן צִפּוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב הֲרוֹב רָב עִם יִשְׂרָאֵל אִם נִלְחֹם נִלְחַם בָּם: **(כו)** בְּשֶׁבֶת יִשְׂרָאֵל בְּחֶשְׁבּוֹן וּבִבְנוֹתֶיהָ וּבְעַרְעוֹר וּבִבְנוֹתֶיהָ וּבְכָל הֶעָרִים אֲשֶׁר עַל יְדֵי אַרְנֹן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וּמַדּוּעַ לֹא הִצַּלְתֶּם בָּעֵת הַהִיא:

על ידי ארנון. אצל ארנון, שהיו ממואב, וידעו שלא היה להם לעבור עליהם, שהרי מסיחון כבשום (במדבר כא כד), שלקחם ממלך מואב (שם שם כו): **שלש מאות שנה.** משכבשו את הארץ בימי יהושע עד יפתח. מכאן יש ללמוד שנות השופטים הנזכרים עד הנה, אם שני השעבוד של כל אומה נמנים בתוך ימי השופט אם לאו. שנינו בסדר עולם (פרק יב): **יהושע פרנס את ישראל עשרים ושמונה שנה, ואין לו מקרא ממי ללמוד.** עתניאל (לעיל ג יא), ארבעים שנה, ושני שעבוד של כושן רשעתים (שם שם ח), בכללם. אחריו אהוד (שם שם ל), שמונים שנה, שמונה עשרה שנים, שעבוד של עגלון (שם שם יד) בתוכם, הרי מאה ארבעים ושמונה שנה. דבורה (שם ה לא) ארבעים שנה, ושני שעבוד יבין (שם ד ג) בתוכם, הרי מאה שמונים ושמונה. אחריו, שבע שנים של שעבוד מדין (שם ו א), וארבעים של גדעון (שם ח כח), ושלש של אבימלך (שם ט כב), הרי מאתים שלשים ושמונה שנים. אחריו, עשרים ושלש של תולע (שם י ב), ועשרים ושתים של יאיר (שם י ג), אלא שעלתה שנה אחת לשניהם, ושמונה עשרה של בני עמון (שם שם ח) עד שלא בא יפתח, הרי שלש מאות:

(כז) וְאָנֹכִי֙ לֹ֣א חָטָ֔אתִי לָ֑ךְ וְאַתָּ֣ה עֹשֶׂ֥ה אִתִּ֛י רָעָ֖ה לְהִלָּחֶ֥ם בִּ֖י יְשָׁפֹ֥ט הַיּ֛וֹם בֵּ֥ין בְּנֵֽי יִשְׂרָאֵ֖ל וּבֵ֥ין בְּנֵ֥י עַמּ֑וֹן: **(כח)** וְלֹ֣א שָׁמַ֔ע מֶ֥לֶךְ בְּנֵֽי עַמּ֖וֹן אֶל דִּבְרֵ֣י יִפְתָּ֑ח אֲשֶׁ֥ר שָׁלַ֖ח אֵלָֽיו: **(פ)** **(כט)** וַתְּהִ֤י עַל יִפְתָּח֙ רֽוּחַ הוי֔ וַיַּעֲבֹ֖ר אֶת הַגִּלְעָ֣ד וְאֶת מְנַשֶּׁ֑ה וַיַּעֲבֹר֙ אֶת מִצְפֵּ֣ה גִלְעָ֔ד וּמִמִּצְפֵּ֥ה גִלְעָ֖ד עָבַ֥ר בְּנֵֽי עַמּֽוֹן:

עבר בני עמון. אל בני עמון:

(ל) וַיִּדַּ֥ר יִפְתָּ֛ח נֶ֖דֶר לַהוי֑ וַיֹּאמַ֗ר אִם נָתֹ֤ן תִּתֵּן֙ אֶת בְּנֵ֣י עַמּ֔וֹן בְּיָדִ֖י: **(לא)** וְהָיָ֡ה הַיּוֹצֵ֡א אֲשֶׁ֣ר יֵצֵא֩ מִדַּלְתֵ֨י בֵיתִ֜י לִקְרָאתִ֗י בְּשׁוּבִי֙ בְּשָׁל֣וֹם מִבְּנֵ֣י עַמּ֔וֹן וְהָיָ֥ה לַהוי֖ וְהַעֲלִיתִ֥הוּ עוֹלָֽה: **(פ)** **(לב)** וַיַּעֲבֹ֤ר יִפְתָּח֙ אֶל בְּנֵ֣י עַמּ֔וֹן לְהִלָּחֶ֥ם בָּ֖ם וַיִּתְּנֵ֥ם הוי֖ בְּיָדֽוֹ: **(לג)** וַיַּכֵּ֣ם מֵעֲרוֹעֵ֔ר וְעַד בּוֹאֲךָ֖ מִנִּ֑ית עֶשְׂרִ֥ים עִ֛יר וְעַד֩ אָבֵ֨ל כְּרָמִ֜ים מַכָּ֣ה גְדוֹלָ֗ה מְאֹד֙ וַיִּכָּנְע֣וּ בְנֵֽי עַמּ֔וֹן מִפְּנֵ֖י בְּנֵ֥י יִשְׂרָאֵֽל: **(פ)**

אבל כרמים. (תרגום:) מישר כרמיא:

(לד) וַיָּבֹ֤א יִפְתָּח֙ הַמִּצְפָּ֔ה אֶל בֵּיתוֹ֙ וְהִנֵּה בִתּ֔וֹ יֹצֵ֥את לִקְרָאתוֹ֙ בְּתֻפִּ֔ים וּבִמְחֹלֹ֑ות וְרַ֥ק הִ֛יא יְחִידָ֖ה אֵ֣ין לֹ֥ו מִמֶּ֛נּוּ בֵּ֥ן אֹו־בַֽת: **(לה)** וַיְהִ֕י כִּרְאֹותֹ֖ אֹותָ֑הּ וַיִּקְרַ֣ע אֶת בְּגָדָ֔יו וַיֹּ֣אמֶר אֲהָהּ֙ בִּתִּ֔י הַכְרַ֥ע הִכְרַעְתִּ֖נִי וְאַתְּ֣ הָיִ֔יתְ בְּעֹכְרָ֑י וְאָנֹכִ֗י פָּצִ֤יתִי פִי֙ אֶל הוי֔ וְלֹ֥א אוּכַ֖ל לָשֽׁוּב:

הכרע הכרעתני. לשון נקבה, ודומה לו (שיר השירים ד ט): לבבתני אחותי כלה:

היית בעוכרי. כל דמי נעכר, קפחת את רגלי:

(לו) וַתֹּ֣אמֶר אֵלָ֔יו אָבִ֕י פָּצִ֖יתָה אֶת פִּ֣יךָ אֶל הוי֑ עֲשֵׂ֤ה לִי֙ כַּאֲשֶׁ֣ר יָצָ֣א מִפִּ֔יךָ אַחֲרֵ֗י אֲשֶׁ֨ר עָשָׂ֤ה לְךָ֙ הוי֔ נְקָמ֖וֹת מֵאֹיְבֶ֑יךָ מִבְּנֵ֥י עַמּֽוֹן: **(לז)** וַתֹּ֤אמֶר אֶל אָבִיהָ֙ יֵעָשֶׂ֣ה לִ֔י הַדָּבָ֖ר הַזֶּ֑ה הַרְפֵּ֤ה מִמֶּ֙נִּי֙ שְׁנַ֣יִם חֳדָשִׁ֔ים וְאֵלְכָ֥ה וְיָרַדְתִּ֖י עַל הֶהָרִ֑ים וְאֶבְכֶּ֥ה עַל בְּתוּלַ֖י אָנֹכִ֥י (ורעיתי) וְרֵעוֹתָֽי:

וירדתי על ההרים. לשון יללה הוא, ודוגמתו (ישעיהו טו ג): **על גגותיה וברחובותיה כולה ייליל ירד בבכי, המתעצב בבכי עד שגופו משתבר.** ובמדרש אגדה דורש רבי תנחומא (בחוקותי ה): **על ההרים.** לפני סנהדרין, שמא ימצאו פתח לנדרך:

(לח) וַיֹּ֣אמֶר לֵ֔כִי וַיְשַׁלַּ֖ח אוֹתָ֣הּ שְׁנֵ֣י חֳדָשִׁ֑ים וַתֵּ֣לֶךְ הִ֔יא וְרֵעוֹתֶ֖יהָ וַתֵּ֥בְךְ֙ עַ֣ל בְּתוּלֶ֔יהָ עַ֖ל הֶהָרִֽים:

ותבך על בתוליה. מדלא כתיב על בתולותיה, משמע בתולים ממש:

(לט) וַיְהִ֖י מִקֵּ֣ץ | שְׁנַ֣יִם חֳדָשִׁ֑ים וַתָּ֣שָׁב אֶל אָבִ֔יהָ וַיַּ֥עַשׂ לָ֖הּ אֶת נִדְרֹ֣ו אֲשֶׁ֣ר נָדָ֑ר וְהִ֣יא לֹא יָדְעָ֣ה אִ֔ישׁ וַתְּהִ֥י חֹ֖ק בְּיִשְׂרָאֵֽל:

ותהי חק. גזרו שלא יעשה אדם עוד כן, שאלו הלך אצל פנחס, או הוא בא אצלו, היה מתיר לו נדרו, עמדו בגדולתן, ומבין שניהם אבדה, ונפרע מהם, פנחס נסתלקה שכינה הימנו, שנאמר בדברי הימים (א ט כ): לפנים ה' עמו, למדנו שבסופו אינו עמו,

ויפתח הוכה בשחין וניפול אברים, שנאמר (לקמן יב ז): **ויקבר בערי גלעד.** ויש עוד לפתור: **ותהי חק בישראל.** מחובר למקרא שלאחריו:

(מ) מִיָּמִים | יָמִימָה תְּלַכְנָה בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְתַנּוֹת לְבַת יִפְתָּח הַגִּלְעָדִי אַרְבַּעַת יָמִים בַּשָּׁנָה: **(ס)**

מימים ימימה תלכנה וגו׳. הדבר הזה קבעו עליהם לחוק: **לתנות.** לקונן:

נ"ך יומי – יום שלישי, י"ז [ג' דהוהמ"פ] ניסן

שפטים פרק י"ב

(א) וַיִּצְעַק אִישׁ אֶפְרַיִם וַיַּעֲבֹר צָפוֹנָה וַיֹּאמְרוּ לְיִפְתָּח מַדּוּעַ | עָבַרְתָּ | לְהִלָּח�ֵם בִּבְנֵי עַמּוֹן וְלָנוּ לֹא קָרָאתָ לָלֶכֶת עִמָּךְ בֵּיתְךָ נִשְׂרֹף עָלֶיךָ בָּאֵשׁ:

ויעבור צפונה. ויעבור את הירדן, והלכו לצפון עבר הירדן, אל הגלעד:

(ב) וַיֹּאמֶר יִפְתָּח אֲלֵיהֶם אִישׁ רִיב הָיִיתִי אֲנִי וְעַמִּי וּבְנֵי עַמּוֹן מְאֹד וָאֲוַעֵק אֶתְכֶם וְלֹא הוֹשַׁעְתֶּם אוֹתִי מִיָּדָם: **(ג)** וָאֶרְאֶה כִּי אֵינְךָ מוֹשִׁיעַ וָאָשִׂימָה נַפְשִׁי בְכַפִּי וָאֶעְבְּרָה אֶל בְּנֵי עַמּוֹן וַיִּתְּנֵם ה' בְּיָדִי וְלָמָּה עֲלִיתֶם אֵלַי הַיּוֹם הַזֶּה לְהִלָּחֶם בִּי: **(ד)** וַיִּקְבֹּץ יִפְתָּח אֶת כָּל אַנְשֵׁי גִלְעָד וַיִּלָּחֶם אֶת אֶפְרָיִם וַיַּכּוּ אַנְשֵׁי גִלְעָד אֶת אֶפְרַיִם כִּי אָמְרוּ פְּלִיטֵי אֶפְרַיִם אַתֶּם גִּלְעָד בְּתוֹךְ אֶפְרַיִם בְּתוֹךְ מְנַשֶּׁה:

כי אמרו פליטי אפרים אתם גלעד. פחותים שבאפרים היו מבזים את הגלעד, ואומרים להם: מה אתם גלעד חשובים בתוך אפרים ובתוך מנשה, כן תרגם יונתן:

(ה) וַיִּלְכֹּד גִּלְעָד אֶת מַעְבְּרוֹת הַיַּרְדֵּן לְאֶפְרָיִם וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ פְּלִיטֵי אֶפְרַיִם אֶעְבֹרָה וַיֹּאמְרוּ לוֹ אַנְשֵׁי גִלְעָד הֲאֶפְרָתִי אַתָּה וַיֹּאמֶר | לֹא:

וילכוד גלעד את מעברות וגו'. היו שומרים במקום המעברות:

(ו) וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֱמָר נָא שִׁבֹּלֶת וַיֹּאמֶר סִבֹּלֶת וְלֹא יָכִין לְדַבֵּר כֵּן וַיֹּאחֲזוּ אוֹתוֹ וַיִּשְׁחָטוּהוּ אֶל מַעְבְּרוֹת הַיַּרְדֵּן וַיִּפֹּל בָּעֵת הַהִיא מֵאֶפְרַיִם אַרְבָּעִים וּשְׁנַיִם אָלֶף:

אמר נא שבולת. שבולת הנהר הזה אעבור: **ולא יכין לדבר כן.** שהיו מגמגמים בלשונם:

(ז) וַיִּשְׁפֹּט יִפְתָּח אֶת יִשְׂרָאֵל שֵׁשׁ שָׁנִים וַיָּמָת יִפְתָּח הַגִּלְעָדִי וַיִּקָּבֵר בְּעָרֵי גִלְעָד: **(פ)**
(ח) וַיִּשְׁפֹּט אַחֲרָיו אֶת יִשְׂרָאֵל אִבְצָן מִבֵּית לָחֶם:

אבצן. זה בועז:

(ט) וַיְהִי לוֹ שְׁלֹשִׁים בָּנִים וּשְׁלֹשִׁים בָּנוֹת שִׁלַּח הַחוּצָה וּשְׁלֹשִׁים בָּנוֹת הֵבִיא לִבָנָיו מִן הַחוּץ וַיִּשְׁפֹּט אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁבַע שָׁנִים: **(י)** וַיָּמָת אִבְצָן וַיִּקָּבֵר בְּבֵית לָחֶם: **(פ)** **(יא)** וַיִּשְׁפֹּט אַחֲרָיו אֶת יִשְׂרָאֵל אֵילוֹן הַזְּבוּלֹנִי וַיִּשְׁפֹּט אֶת יִשְׂרָאֵל עֶשֶׂר שָׁנִים: **(יב)** וַיָּמָת אֵלוֹן הַזְּבוּלֹנִי וַיִּקָּבֵר בְּאַיָּלוֹן בְּאֶרֶץ זְבוּלֻן: **(פ)** **(יג)** וַיִּשְׁפֹּט אַחֲרָיו אֶת יִשְׂרָאֵל עַבְדּוֹן בֶּן הִלֵּל הַפִּרְעָתוֹנִי: **(יד)** וַיְהִי לוֹ אַרְבָּעִים בָּנִים וּשְׁלֹשִׁים בְּנֵי בָנִים רֹכְבִים עַל שִׁבְעִים עֲיָרֹם וַיִּשְׁפֹּט אֶת יִשְׂרָאֵל שְׁמֹנֶה שָׁנִים: **(טו)** וַיָּמָת עַבְדּוֹן בֶּן הִלֵּל הַפִּרְעָתוֹנִי וַיִּקָּבֵר בְּפִרְעָתוֹן בְּאֶרֶץ אֶפְרַיִם בְּהַר הָעֲמָלֵקִי: **(פ)**

נ״ך יומי – יום רביעי, י״ה [ד׳ דהוהמ״פ] ניסן

שפטים פרק י״ג

(א) וַיִּסְפּוּ֙ בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֔ל לַעֲשׂ֖וֹת הָרַ֣ע בְּעֵינֵ֑י יְהוָ֔ה וַיִּתְּנֵ֥ם יְהוָ֖ה בְּיַ֣ד פְּלִשְׁתִּ֑ים אַרְבָּעִ֖ים שָׁנָֽה׃ **(פ)** **(ב)** וַיְהִ֣י אִ֔ישׁ אֶחָ֖ד מִצָּרְעָ֑ה מִמִּשְׁפַּ֥חַת הַדָּנִ֖י וּשְׁמ֥וֹ מָנ֛וֹחַ וְאִשְׁתּ֥וֹ עֲקָרָ֖ה וְלֹ֥א יָלָֽדָה׃ **(ג)** וַיֵּרָ֥א מַלְאַךְ־יְהוָ֖ אֶל־הָאִשָּׁ֑ה וַיֹּ֣אמֶר אֵלֶ֗יהָ הִנֵּ֤ה נָ֙א֙ אַתְּ־עֲקָרָ֣ה וְלֹ֔א יָלַ֖דְתְּ וְהָרִ֥ית וְיָלַ֖דְתְּ בֵּֽן׃ **(ד)** וְעַתָּ֗ה הִשָּׁמְרִי־נָ֙א֙ וְאַל־תִּשְׁתִּ֣י יַ֔יִן וְשֵׁכָ֖ר וְאַל־תֹּאכְלִ֣י כָּל־טָמֵֽא׃

יין ושכר. (תרגום:) חמר חדת ועתיק:

(ה) כִּֽי־הִנָּךְ֙ הָרָ֣ה וְיֹלַ֔דְתְּ בֵּ֖ן וּמוֹרָ֣ה לֹא־יַעֲלֶ֣ה עַל־רֹאשׁ֑וֹ כִּֽי־נְזִ֤יר אֱלֹהִים֙ יִהְיֶ֣ה הַנַּ֔עַר מִן־הַבָּ֖טֶן וְה֣וּא יָחֵ֑ל לְהוֹשִׁ֕יעַ אֶת־יִשְׂרָאֵ֖ל מִיַּ֥ד פְּלִשְׁתִּֽים׃

ומורה. תער, על שם שמורה ומשליך את השער: **ואל תאכלי כל טמאה.** דברים האסורים לנזיר:

(ו) וַתָּבֹ֥א הָאִשָּׁ֖ה וַתֹּ֣אמֶר לְאִישָׁ֑הּ לֵאמֹ֣ר אִ֤ישׁ הָאֱלֹהִים֙ בָּ֣א אֵלַ֔י וּמַרְאֵ֖הוּ כְּמַרְאֵ֣ה מַלְאַ֣ךְ הָאֱלֹהִ֣ים נוֹרָ֣א מְאֹ֔ד וְלֹ֥א שְׁאִלְתִּ֖יהוּ אֵ֣י מִזֶּ֣ה הוּא֮ וְאֶת־שְׁמוֹ֒ לֹ֣א הִגִּ֣יד לִֽי׃ **(ז)** וַיֹּ֣אמֶר לִ֔י הִנָּ֥ךְ הָרָ֖ה וְיֹלַ֣דְתְּ בֵּ֑ן וְעַתָּ֗ה אַל־תִּשְׁתִּי֙ יַ֣יִן וְשֵׁכָ֔ר וְאַל־תֹּאכְלִ֖י כָּל־טָמְאָ֑ה כִּֽי־נְזִ֤יר אֱלֹהִים֙ יִהְיֶ֣ה הַנַּ֔עַר מִן־הַבֶּ֖טֶן עַד־י֣וֹם מוֹתֽוֹ׃ **(פ)** **(ח)** וַיֶּעְתַּ֥ר מָנ֖וֹחַ אֶל־יְהוָ֑ה וַיֹּ֗אמַר בִּ֤י אֲדוֹנָי֙ אִ֣ישׁ הָאֱלֹהִ֔ים אֲשֶׁ֥ר שָׁלַ֖חְתָּ יָבוֹ֣א נָ֔א עוֹד֙ אֵלֵ֔ינוּ וְיוֹרֵ֖נוּ מַה־נַּעֲשֶׂ֑ה לַנַּ֖עַר הַיּוּלָֽד׃

לנער היולד. העתיד להוולד:

(ט) וַיִּשְׁמַ֤ע הָאֱלֹהִים֙ בְּקוֹל֣ מָנ֔וֹחַ וַיָּבֹ֨א מַלְאַךְ־הָאֱלֹהִ֥ים עוֹד֙ אֶל־הָאִשָּׁ֔ה וְהִיא֙ יוֹשֶׁ֣בֶת בַּשָּׂדֶ֔ה וּמָנ֥וֹחַ אִישָׁ֖הּ אֵ֣ין עִמָּ֑הּ׃ **(י)** וַתְּמַהֵ֙ר֙ הָאִשָּׁ֔ה וַתָּ֖רָץ וַתַּגֶּ֣ד לְאִישָׁ֑הּ וַתֹּ֣אמֶר אֵלָ֗יו הִנֵּ֤ה נִרְאָה֙ אֵלַ֔י הָאִ֖ישׁ אֲשֶׁר־בָּ֣א בַיּ֑וֹם אֵלָֽי׃ **(יא)** וַיָּ֣קָם וַיֵּ֗לֶךְ מָנ֛וֹחַ אַחֲרֵ֥י אִשְׁתּ֖וֹ וַיָּבֹ֣א אֶל־הָאִ֑ישׁ וַיֹּ֣אמֶר ל֔וֹ הַאַתָּ֥ה הָאִ֖ישׁ אֲשֶׁ֣ר דִּבַּ֔רְתָּ אֶל־הָאִשָּׁ֑ה וַיֹּ֖אמֶר אָנִֽי׃

אחרי אשתו. אחר עצתה:

(יב) וַיֹּ֣אמֶר מָנ֔וֹחַ עַתָּ֖ה יָבֹ֣א דְבָרֶ֑יךָ מַה־יִּהְיֶ֤ה מִשְׁפַּט־הַנַּ֙עַר֙ וּמַעֲשֵׂ֔הוּ׃

מה יהיה משפט הנער ומעשהו. (תרגום:) מה חזי למעבד לעולימא ומה נעביד ליה:

(יג) וַיֹּ֣אמֶר מַלְאַךְ־יְהוָ֔ה אֶל־מָנ֖וֹחַ מִכֹּ֣ל אֲשֶׁר־אָמַ֣רְתִּי אֶל־הָאִשָּׁ֑ה תִּשָּׁמֵֽר׃ **(יד)** מִכֹּ֗ל אֲשֶׁ֤ר יֵצֵא֙ מִגֶּ֣פֶן הַיַּ֔יִן לֹ֥א תֹאכַ֖ל וְיַ֣יִן וְשֵׁכָ֔ר אַל־תֵּ֖שְׁתְּ וְכָל־טֻמְאָ֑ה אַל־תֹּאכַ֗ל כֹּ֚ל אֲשֶׁ֣ר צִוִּיתִ֔יהָ תִּשְׁמֹֽר׃ **(טו)** וַיֹּ֣אמֶר מָנ֔וֹחַ אֶל־מַלְאַךְ־יְהוָ֖ נַעְצְרָה־נָּ֑א אוֹתָ֕ךְ וְנַעֲשֶׂ֥ה לְפָנֶ֖יךָ גְּדִ֥י עִזִּֽים׃

נעצרה נא אותך. נאסוף אותך אל הבית:

(טז) וַיֹּאמֶר֩ מַלְאַ֨ךְ יְהוָ֜ה אֶל מָנוֹחַ֗ אִם תַּעְצְרֵ֙נִי֙ לֹ֣א אֹכַ֔ל בְּלַחְמֶ֖ךָ וְאִם תַּעֲשֶׂ֣ה עֹלָ֔ה לַיהוָ֖ה תַּעֲלֶ֑נָּה כִּ֣י לֹ֤א יָדַע֙ מָנ֣וֹחַ כִּי֙ מַלְאַ֣ךְ יְהוָ֔ה הֽוּא׃ **(יז)** וַיֹּ֤אמֶר מָנוֹחַ֙ אֶל מַלְאַ֣ךְ יְהוָ֔ה מִ֥י שְׁמֶ֖ךָ כִּֽי יָבֹ֑א (דברירך) דְּבָרְךָ֖ וְכִבַּדְנ֥וּךָ׃

כי יבא דברך. אם יבא לנו שליחות דבר מאתך, משנדע ונכיר את שמך: **וכבדנוך.** ונעשה מה שתשלח לנו:

(יח) וַיֹּ֤אמֶר לוֹ֙ מַלְאַ֣ךְ יְהוָ֔ה לָ֥מָּה זֶּ֖ה תִּשְׁאַ֣ל לִשְׁמִ֑י וְה֖וּא פֶּלִאי׃ **(ס)**

והוא פלאי. מכוסה, תמיד הוא משתנה ואין ידוע למה משתנה היום (ספרי נשא מב):

(יט) וַיִּקַּ֤ח מָנוֹחַ֙ אֶת גְּדִ֣י הָעִזִּ֔ים וְאֶת הַמִּנְחָ֖ה וַיַּ֣עַל עַל הַצּ֑וּר לַיהוָ֔ה וּמַפְלִ֖א לַעֲשׂ֑וֹת וּמָנוֹחַ֙ וְאִשְׁתּ֔וֹ רֹאִֽים׃ **(כ)** וַיְהִ֡י בַּעֲל֣וֹת הַלַּהַב֩ מֵעַ֨ל הַמִּזְבֵּ֜חַ הַשָּׁמַ֗יְמָה וַיַּ֤עַל מַלְאַךְ֙ יְהוָ֔ה בְּלַהַ֖ב הַמִּזְבֵּ֑חַ וּמָנוֹחַ֙ וְאִשְׁתּ֔וֹ רֹאִ֖ים וַיִּפְּל֥וּ עַל פְּנֵיהֶ֖ם אָ֑רְצָה׃ **(כא)** וְלֹא יָסַ֥ף עוֹד֙ מַלְאַ֣ךְ יְהוָ֔ה לְהֵרָאָ֖ה אֶל מָנ֣וֹחַ וְאֶל אִשְׁתּ֑וֹ אָ֣ז יָדַ֔ע מָנוֹחַ֙ כִּי מַלְאַ֣ךְ יְהוָ֔ה הֽוּא׃ **(כב)** וַיֹּ֤אמֶר מָנוֹחַ֙ אֶל אִשְׁתּ֔וֹ מ֥וֹת נָמ֖וּת כִּי֙ אֱלֹהִ֣ים רָאִ֔ינוּ׃ **(כג)** וַתֹּ֥אמֶר לֹ֖ו אִשְׁתּ֑וֹ לוּ֩ חָפֵ֨ץ יְהוָ֜ה לַהֲמִיתֵ֗נוּ לֹ֣א לָקַ֤ח מִיָּדֵ֙נוּ֙ עֹלָ֣ה וּמִנְחָ֔ה וְלֹ֥א הֶרְאָ֖נוּ אֶת כָּל אֵ֑לֶּה וְכָעֵ֥ת לֹא הִשְׁמִיעָ֖נוּ כָּזֹֽאת׃

וכעת. הזאת: **לא השמיענו כזאת.** לא היה משמיענו בשורה זו אם ראויים אנו למות:

(כד) וַתֵּ֤לֶד הָאִשָּׁה֙ בֵּ֔ן וַתִּקְרָ֥א אֶת שְׁמ֖וֹ שִׁמְשׁ֑וֹן וַיִּגְדַּ֣ל הַנַּ֔עַר וַיְבָרְכֵ֖הוּ יְהוָֽה׃ **(כה)** וַתָּ֥חֶל רֽוּחַ־יְהוָ֖ה לְפַעֲמ֑וֹ בְּמַחֲנֵ֥ה דָ֛ן בֵּ֥ין צָרְעָ֖ה וּבֵ֥ין אֶשְׁתָּאֹֽל׃ **(פ)**

לפעמו. לבא בקרבו לפעמים:

נ"ך יומי – יום המישי, י"ט [ה' דהוהמ"פ] ניסן

שפטים פרק י"ד

(א) וַיֵּרֶד שִׁמְשׁוֹן תִּמְנָתָה וַיַּרְא אִשָּׁה בְּתִמְנָתָה מִבְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים: **(ב)** וַיַּעַל וַיַּגֶּד לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ וַיֹּאמֶר אִשָּׁה רָאִיתִי בְתִמְנָתָה מִבְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים וְעַתָּה קְחוּ אוֹתָהּ לִי לְאִשָּׁה: **(ג)** וַיֹּאמֶר לוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ הַאֵין בִּבְנוֹת אַחֶיךָ וּבְכָל עַמִּי אִשָּׁה כִּי אַתָּה הוֹלֵךְ לָקַחַת אִשָּׁה מִפְּלִשְׁתִּים הָעֲרֵלִים וַיֹּאמֶר שִׁמְשׁוֹן אֶל אָבִיו אוֹתָהּ קַח לִי כִּי הִיא יָשְׁרָה בְעֵינָי: **(ד)** וְאָבִיו וְאִמּוֹ לֹא יָדְעוּ כִּי מֵיהוָ' הִיא כִּי תֹאֲנָה הִוא מְבַקֵּשׁ מִפְּלִשְׁתִּים וּבָעֵת הַהִיא פְּלִשְׁתִּים מֹשְׁלִים בְּיִשְׂרָאֵל: **(פ)**

כי תואנה הוא מבקש. עלילה להתגרות בם:

(ה) וַיֵּרֶד שִׁמְשׁוֹן וְאָבִיו וְאִמּוֹ תִּמְנָתָה וַיָּבֹאוּ עַד כַּרְמֵי תִמְנָתָה וְהִנֵּה כְּפִיר אֲרָיוֹת שֹׁאֵג לִקְרָאתוֹ: **(ו)** וַתִּצְלַח עָלָיו רוּחַ הוי' וַיְשַׁסְּעֵהוּ כְּשַׁסַּע הַגְּדִי וּמְאוּמָה אֵין בְּיָדוֹ וְלֹא הִגִּיד לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה: **(ז)** וַיֵּרֶד וַיְדַבֵּר לָאִשָּׁה וַתִּישַׁר בְּעֵינֵי שִׁמְשׁוֹן:

וידבר לאשה. על האשה, דבר לקרוביה, כן תרגם יונתן:

(ח) וַיָּשָׁב מִיָּמִים לְקַחְתָּהּ וַיָּסַר לִרְאוֹת אֵת מַפֶּלֶת הָאַרְיֵה וְהִנֵּה עֲדַת דְּבוֹרִים בִּגְוִיַּת הָאַרְיֵה וּדְבָשׁ:

עדת דבורים. (תרגום:) קינא דדברייתא, כניסת דבורים:

(ט) וַיִּרְדֵּהוּ אֶל כַּפָּיו וַיֵּלֶךְ הָלוֹךְ וְאָכֹל וַיֵּלֶךְ אֶל אָבִיו וְאֶל אִמּוֹ וַיִּתֵּן לָהֶם וַיֹּאכֵלוּ וְלֹא הִגִּיד לָהֶם כִּי מִגְוִיַּת הָאַרְיֵה רָדָה הַדְּבָשׁ:

וירדהו. לשון הבדלת דיבוק של כל דבר הנדבק, וכן לענין פת הנדבקת בתנור, נקראת הבדלתו רדייה, (שבת קיז ב): הרודה פת מן התנור, (בבא מציעא סד א): הרודה את כוורתו, על שם שהדבש עשוי על ידי חלות שעושה מדובק בדופני הכלי בכל צדדין מדופן אל דופן, כמדת עוגל הכלי, וכן תרגם יונתן: וירדהו, ונסחיה:

(י) וַיֵּרֶד אֲבִיהוּ אֶל הָאִשָּׁה וַיַּעַשׂ שָׁם שִׁמְשׁוֹן מִשְׁתֶּה כִּי כֵן יַעֲשׂוּ הַבַּחוּרִים:

וירד אביהו אל האשה. (תרגום:) על עסקי איתתא:

(יא) וַיְהִי כִּרְאוֹתָם אוֹתוֹ וַיִּקְחוּ שְׁלֹשִׁים מֵרֵעִים וַיִּהְיוּ אִתּוֹ:

מרעים. חברים לשושבינות:

(יב) וַיֹּאמֶר לָהֶם שִׁמְשׁוֹן אָחוּדָה נָּא לָכֶם חִידָה אִם הַגֵּד תַּגִּידוּ אוֹתָהּ לִי שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה וּמְצָאתֶם וְנָתַתִּי לָכֶם שְׁלֹשִׁים סְדִינִים וּשְׁלֹשִׁים חֲלִפֹת בְּגָדִים: **(יג)** וְאִם לֹא תוּכְלוּ לְהַגִּיד לִי וּנְתַתֶּם אַתֶּם לִי שְׁלֹשִׁים סְדִינִים וּשְׁלֹשִׁים חֲלִיפוֹת בְּגָדִים וַיֹּאמְרוּ לוֹ חוּדָה חִידָתְךָ וְנִשְׁמָעֶנָּה: **(יד)** וַיֹּאמֶר לָהֶם מֵהָאֹכֵל יָצָא מַאֲכָל וּמֵעַז יָצָא

מָתוֹק וְלֹא יָכְלוּ לְהַגִּיד הַחִידָה שְׁלֹשֶׁת יָמִים: **(טו)** וַיְהִי | בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיֹּאמְרוּ לְאֵשֶׁת שִׁמְשׁוֹן פַּתִּי אֶת אִישֵׁךְ וְיַגֶּד לָנוּ אֶת הַחִידָה פֶּן נִשְׂרֹף אוֹתָךְ וְאֶת בֵּית אָבִיךְ בָּאֵשׁ הַלְיָרְשֵׁנוּ קְרָאתֶם לָנוּ הֲלֹא:

ויהי ביום השביעי. לימות השבת, ולא שביעי למשתה, והוא רביעי לימי המשתה:
הלירשנו קראתם לנו הלא. תרגם יונתן: הלמסכנותנא קריתון יתנא הלכא:

(טז) וַתֵּבְךְּ אֵשֶׁת שִׁמְשׁוֹן עָלָיו וַתֹּאמֶר רַק שְׂנֵאתַנִי וְלֹא אֲהַבְתָּנִי הַחִידָה חָדְתָּ לִבְנֵי עַמִּי וְלִי לֹא הִגַּדְתָּהּ וַיֹּאמֶר לָהּ הִנֵּה לְאָבִי וּלְאִמִּי לֹא הִגַּדְתִּי וְלָךְ אַגִּיד: **(יז)** וַתֵּבְךְּ עָלָיו שִׁבְעַת הַיָּמִים אֲשֶׁר הָיָה לָהֶם הַמִּשְׁתֶּה וַיְהִי | בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיַּגֶּד לָהּ כִּי הֵצִיקָתְהוּ וַתַּגֶּד הַחִידָה לִבְנֵי עַמָּהּ:

שבעת הימים. הנותרים משבעת הימים, מרביעי ואילך:

(יח) וַיֹּאמְרוּ לוֹ אַנְשֵׁי הָעִיר בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי בְּטֶרֶם יָבֹא הַחַרְסָה מַה מָּתוֹק מִדְּבַשׁ וּמֶה עַז מֵאַרְיֵ וַיֹּאמֶר לָהֶם לוּלֹא חֲרַשְׁתֶּם בְּעֶגְלָתִי לֹא מְצָאתֶם חִידָתִי:

בטרם יבא החרסה. לפני שקיעת החמה, שעדיין היה להם שהות עד הערב:
חרשתם בעגלתי. משל הוא (תרגום:) אילולפון בדקתון באתתי:

(יט) וַתִּצְלַח עָלָיו רוּחַ הוי וַיֵּרֶד אַשְׁקְלוֹן וַיַּךְ מֵהֶם | שְׁלֹשִׁים אִישׁ וַיִּקַּח אֶת חֲלִיצוֹתָם וַיִּתֵּן הַחֲלִיפוֹת לְמַגִּידֵי הַחִידָה וַיִּחַר אַפּוֹ וַיַּעַל בֵּית אָבִיהוּ: **(פ)**

רוח ה׳. (תרגום:) רוח גבורה מן קדם ה׳: **חליצותם.** מלבושים שחלץ מעליהן:

(כ) וַתְּהִי אֵשֶׁת שִׁמְשׁוֹן לְמֵרֵעֵהוּ אֲשֶׁר רֵעָה לוֹ:

למרעהו. לאחד משושביניו נתנה:

נ״ך יומי – יום ששי, כ׳ [ו׳ דהוהמ״פ] ניסן

שפטים פרק ט״ו

(א) וַיְהִי מִיָּמִים בִּימֵי קְצִיר חִטִּים וַיִּפְקֹד שִׁמְשׁוֹן אֶת אִשְׁתּוֹ בִּגְדִי עִזִּים וַיֹּאמֶר אָבֹאָה אֶל אִשְׁתִּי הֶחָדֶרָה וְלֹא נְתָנוֹ אָבִיהָ לָבוֹא: **(ב)** וַיֹּאמֶר אָבִיהָ אָמֹר אָמַרְתִּי כִּי שָׂנֹא שְׂנֵאתָהּ וָאֶתְּנֶנָּה לְמֵרֵעֶךָ הֲלֹא אֲחֹתָהּ הַקְּטַנָּה טוֹבָה מִמֶּנָּה תִּהִי נָא לְךָ תַּחְתֶּיהָ: **(ג)** וַיֹּאמֶר לָהֶם שִׁמְשׁוֹן נְקִיתִי הַפַּעַם מִפְּלִשְׁתִּים כִּי עֹשֶׂה אֲנִי עִמָּם רָעָה:

נקיתי הפעם. בדין אעשה להם הרעה:

(ד) וַיֵּלֶךְ שִׁמְשׁוֹן וַיִּלְכֹּד שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שׁוּעָלִים וַיִּקַּח לַפִּדִּים וַיֵּפֶן זָנָב אֶל זָנָב וַיָּשֶׂם לַפִּיד אֶחָד בֵּין שְׁנֵי הַזְּנָבוֹת בַּתָּוֶךְ:

ויפן. את הזנבות זנב אל זנב. ויפן, משמע הוא עצמו פנה (שמות לב טו);. ויפן, משמע הפנה את אחרים, וכן שימוש כל תיבה שפעל שלה בה״א; (שמות א כ): וירב העם; (איכה ב ה): וירב בבת יהודה תאניה; (מלכים ב כה כא): ויגל יהודה מעל אדמתו, הגלה; (שם ב: יח יא): ויגל מלך אשור את ישראל אשורה, ויגלה:

(ה) וַיַּבְעֵר אֵשׁ בַּלַּפִּידִים וַיְשַׁלַּח בְּקָמוֹת פְּלִשְׁתִּים וַיַּבְעֵר מִגָּדִישׁ וְעַד קָמָה וְעַד כֶּרֶם זָיִת: **(ו)** וַיֹּאמְרוּ פְלִשְׁתִּים מִי עָשָׂה זֹאת וַיֹּאמְרוּ שִׁמְשׁוֹן חֲתַן הַתִּמְנִי כִּי לָקַח אֶת אִשְׁתּוֹ וַיִּתְּנָהּ לְמֵרֵעֵהוּ וַיַּעַל פְּלִשְׁתִּים וַיִּשְׂרְפוּ אוֹתָהּ וְאֶת אָבִיהָ בָּאֵשׁ:

חתן התמני. חתן הפלשתי אשר בתמנה (לעיל יד א):

(ז) וַיֹּאמֶר לָהֶם שִׁמְשׁוֹן אִם תַּעֲשׂוּן כָּזֹאת כִּי אִם נִקַּמְתִּי בָכֶם וְאַחַר אֶחְדָּל:

אם תעשון כזאת. ושמא רגילין אתם בכך, לתת אשתו של זה לזה:

(ח) וַיַּךְ אוֹתָם שׁוֹק עַל יָרֵךְ מַכָּה גְדוֹלָה וַיֵּרֶד וַיֵּשֶׁב בִּסְעִיף סֶלַע עֵיטָם: **(ס)**

שוק על ירך. (תרגום:) פרשין עם רגלאין, רוכב סוס אינו נשען על ירכו כי אם על שוקו, רגל אחד נתון בברזל התלוי במרכבת: **בסעיף.** בנקרת סלע עיטם, וחברו (ישעיהו נז ה): סעיפי הסלעים, (שם י לג): מסעף פארה:

(ט) וַיַּעֲלוּ פְלִשְׁתִּים וַיַּחֲנוּ בִיהוּדָה וַיִּנָּטְשׁוּ בַּלֶּחִי:

וינטשו. ויתפזרו: **בלחי.** שם מקום:

(י) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ יְהוּדָה לָמָּה עֲלִיתֶם עָלֵינוּ וַיֹּאמְרוּ לֶאֱסֹר אֶת שִׁמְשׁוֹן עָלִינוּ לַעֲשׂוֹת לוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לָנוּ:

למה עליתם עלינו. הלא עבדים אנחנו לכם: **לאסור את שמשון.** שתאסרוהו ותסגירוהו לנו:

(יא) וַיֵּרְדוּ שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים אִישׁ מִיהוּדָה אֶל סְעִיף סֶלַע עֵיטָם וַיֹּאמְרוּ לְשִׁמְשׁוֹן הֲלֹא יָדַעְתָּ כִּי מֹשְׁלִים בָּנוּ פְּלִשְׁתִּים וּמַה זֹּאת עָשִׂיתָ לָּנוּ וַיֹּאמֶר לָהֶם כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ

לִי כֵּן עָשִׂיתִי לָהֶם: **(יב)** וַיֹּאמְרוּ לוֹ֙ לְאָסְרְךָ֣ יָרַ֔דְנוּ לְתִתְךָ֖ בְּיַ֣ד פְּלִשְׁתִּ֑ים וַיֹּ֤אמֶר לָהֶם֙ שִׁמְשׁ֣וֹן הִשָּׁבְע֣וּ לִ֔י פֶּן תִּפְגְּעוּן בִּ֖י אַתֶּֽם: **(יג)** וַיֹּאמְרוּ֙ לוֹ֙ לֹ֣א כִּי֔ אָסֹ֥ר נֶאֱסָרְךָ֖ וּנְתַנּ֣וֹךְ בְּיָדָ֑ם וְהָמֵ֤ת לֹא֙ נְמִיתֶ֔ךָּ וַיַּאַסְר֥וּהוּ בִּשְׁנַ֖יִם עֲבֹתִ֣ים חֲדָשִׁ֑ים וַיַּעֲל֥וּהוּ מִן־הַסֶּ֖לַע:

לא כי אסור נאסרך. לא נהרוג אותך, כי אם אסור נאסרך:

(יד) הוּא בָּא עַד לֶחְיִ֔ וּפְלִשְׁתִּ֖ים הֵרִ֣יעוּ לִקְרָאת֑וֹ וַתִּצְלַ֤ח עָלָיו֙ רוּחַ־יְהוָ֔ה וַתִּהְיֶ֣ינָה הָעֲבֹתִ֔ים אֲשֶׁ֥ר עַל־זְרוֹעוֹתָ֖יו כַּפִּשְׁתִּ֣ים אֲשֶׁר־בָּעֲרוּ֙ בָּאֵ֔שׁ וַיִּמַּסּ֥וּ אֲסוּרָ֖יו מֵעַ֥ל יָדָֽיו:

רוח ה'. (תרגום:) רוח גבורה מן קדם ה': **אסוריו.** קשוריו:

(טו) וַיִּמְצָ֞א לְחִ֣י חֲמ֗וֹר טָרִיָּה֙ וַיִּשְׁלַ֣ח יָד֔וֹ וַיִּקָּחֶ֑הָ וַיַּ֥ךְ בָּ֖הּ אֶ֥לֶף אִֽישׁ:

טריה. לחה, וראיתי בספר רפואות שקורא ללחה שיוצא מן המכה: 'טריה':

(טז) וַיֹּ֣אמֶר שִׁמְשׁ֗וֹן בִּלְחִי֙ הַחֲמ֣וֹר חֲמ֣וֹר חֲמָרָתָ֔יִם בִּלְחִ֖י הִכֵּ֥יתִי אֶ֖לֶף אִֽישׁ:

חמור חמרתים. בלחי החמור לצבור צברים רבים, (תרגום:) בלועא דחמרא רמיתינון דגורין:

(יז) וַיְהִי֙ כְּכַלֹּת֣וֹ לְדַבֵּ֔ר וַיַּשְׁלֵךְ֙ הַלְּחִ֣י מִיָּד֔וֹ וַיִּקְרָ֛א לַמָּק֥וֹם הַה֖וּא רָמַ֣ת לֶחִֽי: **(יח)** וַיִּצְמָ֣א מְאֹ֔ד וַיִּקְרָ֖א אֶל־יְהוָ֑ה וַיֹּ֗אמֶר אַתָּ֤ה נָתַ֙תָּ֙ בְּיַ֣ד עַבְדְּךָ֔ אֶת־הַתְּשׁוּעָ֥ה הַגְּדֹלָ֖ה הַזֹּ֣את וְעַתָּ֣ה אָמ֔וּת בַּצָּמָ֖א וְנָפַ֣לְתִּי בְּיַ֣ד הָעֲרֵלִ֑ים: **(יט)** וַיִּבְקַ֤ע אֱלֹהִים֙ אֶת־הַמַּכְתֵּ֣שׁ אֲשֶׁר־בַּלֶּ֔חִי וַיֵּצְא֥וּ מִמֶּ֖נּוּ מָ֑יִם וַיֵּ֣שְׁתְּ֔ וַתָּ֥שָׁב רוּח֖וֹ וַיֶּחִ֑י עַל־כֵּ֞ן | קָרָ֣א שְׁמָ֗הּ עֵ֚ין הַקּוֹרֵ֔א אֲשֶׁ֖ר בַּלֶּ֑חִי עַ֖ד הַיּ֥וֹם הַזֶּֽה:

את המכתש. גומא שהשן יושבת בה, עשויה כעין מכתשת: **עין הקורא.** מעין שבא על ידי זעקת הקורא אל ה':

(כ) וַיִּשְׁפֹּ֥ט אֶת־יִשְׂרָאֵ֖ל בִּימֵ֣י פְלִשְׁתִּ֑ים עֶשְׂרִ֖ים שָׁנָֽה: **(פ)**

נ״ך יומי – שבת־קדש פרשת שמיני, ב״א ניסן
[י״ט שביעי של פסח וסעודת משיח]

שפטים פרק ט״ז

(א) וַיֵּלֶךְ שִׁמְשׁוֹן עַזָּתָה וַיַּרְא שָׁם אִשָּׁה זוֹנָה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ: **(ב)** לַעַזָתִים | לֵאמֹר בָּא שִׁמְשׁוֹן הֵנָּה וַיָּסֹבּוּ וַיֶּאֶרְבוּ לוֹ כָל הַלַּיְלָה בְּשַׁעַר הָעִיר וַיִּתְחָרְשׁוּ כָל הַלַּיְלָה לֵאמֹר עַד אוֹר הַבֹּקֶר וַהֲרַגְנֻהוּ:

לעזתים לאמר. לאנשי עזה נאמר: **ויתחרשו.** נהגו עצמן בשתיקה:

(ג) וַיִּשְׁכַּב שִׁמְשׁוֹן עַד חֲצִי הַלַּיְלָה וַיָּקָם | בַּחֲצִי הַלַּיְלָה וַיֶּאֱחֹז בְּדַלְתוֹת שַׁעַר הָעִיר וּבְשֹׁתֵי הַמְּזוּזוֹת וַיִּסָּעֵם עִם הַבְּרִיחַ וַיָּשֶׂם עַל כְּתֵפָיו וַיַּעֲלֵם אֶל רֹאשׁ הָהָר אֲשֶׁר עַל פְּנֵי חֶבְרוֹן: **(פ)**

ויסעם. ויעקרם ממקומם:

(ד) וַיְהִי אַחֲרֵי כֵן וַיֶּאֱהַב אִשָּׁה בְּנַחַל שֹׂרֵק וּשְׁמָהּ דְּלִילָה: **(ה)** וַיַּעֲלוּ אֵלֶיהָ סַרְנֵי פְּלִשְׁתִּים וַיֹּאמְרוּ לָהּ פַּתִּי אוֹתוֹ וּרְאִי בַּמֶּה כֹחוֹ גָדוֹל וּבַמֶּה נוּכַל לוֹ וַאֲסָרְנֵהוּ לְעַנֹּתוֹ וַאֲנַחְנוּ נִתֵּן לָךְ אִישׁ אֶלֶף וּמֵאָה כָּסֶף: **(ו)** וַתֹּאמֶר דְּלִילָה אֶל שִׁמְשׁוֹן הַגִּידָה נָּא לִי בַּמֶּה כֹחֲךָ גָדוֹל וּבַמֶּה תֵּאָסֵר לְעַנּוֹתֶךָ: **(ז)** וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ שִׁמְשׁוֹן אִם יַאַסְרֻנִי בְּשִׁבְעָה יְתָרִים לַחִים אֲשֶׁר לֹא חֹרָבוּ וְחָלִיתִי וְהָיִיתִי כְּאַחַד הָאָדָם:

יתרים. חבלים דקים. (ט) ולא נודע כחו. לא הוצרך להתחזק בנתקו אותם:

(ח) וַיַּעֲלוּ לָהּ סַרְנֵי פְּלִשְׁתִּים שִׁבְעָה יְתָרִים לַחִים אֲשֶׁר לֹא חֹרָבוּ וַתֶּאַסְרֵהוּ בָהֶם: **(ט)** וְהָאֹרֵב יֹשֵׁב לָהּ בַּחֶדֶר וַתֹּאמֶר אֵלָיו פְּלִשְׁתִּים עָלַיִךְ שִׁמְשׁוֹן וַיְנַתֵּק אֶת הַיְתָרִים כַּאֲשֶׁר יִנָּתֵק פְּתִיל הַנְּעֹרֶת בַּהֲרִיחוֹ אֵשׁ וְלֹא נוֹדַע כֹּחוֹ: **(י)** וַתֹּאמֶר דְּלִילָה אֶל שִׁמְשׁוֹן הִנֵּה הֵתַלְתָּ בִּי וַתְּדַבֶּר אֵלַי כְּזָבִים עַתָּה הַגִּידָה נָּא לִי בַּמֶּה תֵּאָסֵר: **(יא)** וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אִם אָסוֹר יַאַסְרוּנִי בַּעֲבֹתִים חֲדָשִׁים אֲשֶׁר לֹא נַעֲשָׂה בָהֶם מְלָאכָה וְחָלִיתִי וְהָיִיתִי כְּאַחַד הָאָדָם:

בעבותים. חבלים גסים:

(יב) וַתִּקַּח דְּלִילָה עֲבֹתִים חֲדָשִׁים וַתַּאַסְרֵהוּ בָהֶם וַתֹּאמֶר אֵלָיו פְּלִשְׁתִּים עָלַיִךְ שִׁמְשׁוֹן וְהָאֹרֵב יֹשֵׁב בֶּחָדֶר וַיְנַתְּקֵם מֵעַל זְרֹעֹתָיו כַּחוּט: **(יג)** וַתֹּאמֶר דְּלִילָה אֶל שִׁמְשׁוֹן עַד הֵנָּה הֵתַלְתָּ בִּי וַתְּדַבֶּר אֵלַי כְּזָבִים הַגִּידָה לִּי בַּמֶּה תֵּאָסֵר וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אִם תַּאַרְגִּי אֶת שֶׁבַע מַחְלְפוֹת רֹאשִׁי עִם הַמַּסָּכֶת:

מחלפות. קווצות, פלוני״ש בלע״ז: **עם המסכת.** עץ שהגרדי מיסך בו את השתי, ושם העץ אנשובל״א. מסכת, אורטר״א בלע״ז:

(יד) וַתִּתְקַע֙ בַּיָּתֵ֔ד וַתֹּ֥אמֶר אֵלָ֖יו פְּלִשְׁתִּ֣ים עָלֶ֑יךָ שִׁמְשׁ֗וֹן וַיִּיקַ֙ץ֙ מִשְּׁנָתוֹ֔ וַיִּסַּ֗ע אֶת הַיָּתֵ֛ד הָאָרֹ֖ג וְאֶת הַמַּסֶּכֶֽת: **(טו)** וַתֹּ֥אמֶר אֵלָ֖יו אֵ֣יךְ תֹּאמַ֣ר אֲהַבְתִּ֑יךְ וְלִבֵּ֖ךְ אֵ֥ין אִתִּ֛י זֶ֥ה שָׁלֹ֖שׁ פְּעָמִ֑ים֙ הִתַּלְתְּ֣ בִּ֔י וְלֹא הִגַּ֥דְתְּ לִ֖י בַּמֶּ֥ה כֹחֲךָ֖ גָּדֽוֹל: **(טז)** וַיְהִי֩ כִּ֨י הִצִּיקָ֤ה לוֹ֙ בִּדְבָרֶ֣יהָ כָּל הַיָּמִ֔ים וַתְּאַלֲצֵ֖הוּ וַתִּקְצַ֣ר נַפְשׁ֑וֹ לָמֽוּת:

ותאלצהו. דחקתו, ואין לו דמיון:

(יז) וַיַּגֶּ֤ד לָהּ֙ אֶת כָּל לִבּ֔וֹ וַיֹּ֥אמֶר לָ֖הּ מוֹרָ֣ה לֹֽא עָלָ֣ה עַל רֹאשִׁ֑י כִּ֣י נְזִ֤יר אֱלֹהִים֙ אֲנִ֣י מִבֶּ֔טֶן אִמִּ֖י אִם גֻּלַּ֣חְתִּי וְסָ֣ר מִמֶּ֔נִּי כֹּחִ֖י וְחָלִ֣יתִי וְהָיִ֑יתִי כְּכָל הָאָדָֽם: **(יח)** וַתֵּ֤רֶא דְלִילָה֙ כִּֽי הִגִּ֣יד לָ֔הּ אֶת כָּל לִבּ֖וֹ וַתִּשְׁלַ֣ח וַתִּקְרָ֣א לְסַרְנֵ֣י פְלִשְׁתִּ֔ים לֵאמֹ֕ר עֲל֥וּ הַפַּ֖עַם כִּ֣י הִגִּ֑יד (לה) לִ֣י אֶת כָּל לִבּ֗וֹ וְעָל֤וּ אֵלֶ֙יהָ֙ סַרְנֵ֣י פְלִשְׁתִּ֔ים וַיַּעֲל֥וּ הַכֶּ֖סֶף בְּיָדָֽם:

ותרא דלילה כי הגיד לה. ניכרין דברי אמת:

(יט) וַתְּיַשְּׁנֵ֙הוּ֙ עַל בִּרְכֶּ֔יהָ וַתִּקְרָ֥א לָאִ֖ישׁ וַתְּגַלַּ֣ח אֶת שֶׁ֣בַע מַחְלְפ֑וֹת רֹאשׁ֗וֹ וַתָּ֙חֶל֙ לְעַנּוֹתוֹ֔ וַיָּ֥סַר כֹּח֖וֹ מֵעָלָֽיו:

ותקרא לאיש. לשלוחן של סרנים:

(כ) וַתֹּ֥אמֶר פְּלִשְׁתִּ֖ים עָלֶ֑יךָ שִׁמְשׁ֗וֹן וַיִּקַ֙ץ֙ מִשְּׁנָת֔וֹ וַיֹּ֣אמֶר אֵצֵּ֔א כְּפַ֥עַם בְּפַ֖עַם וְאִנָּעֵ֑ר וְה֥וּא לֹ֛א יָדַ֖ע כִּ֥י הוי׳ סָ֥ר מֵעָלָֽיו: **(כא)** וַיֹּאחֲז֥וּהוּ פְלִשְׁתִּ֖ים וַיְנַקְּר֣וּ אֶת עֵינָ֑יו וַיּוֹרִ֣ידוּ אוֹת֗וֹ עַזָּ֙תָה֙ וַיַּאַסְרוּ֣הוּ בַנְחֻשְׁתַּ֔יִם וַיְהִ֥י טוֹחֵ֖ן בְּבֵ֥ית (האסירים) הָאֲסוּרִֽים:

ויורידו אותו עזתה. מקום תחלת קלקולו: **ויהי טוחן.** בריחים, מלאכה כבדה. ורבותינו (סוטה י א) פירשו מה שפירשו:

(כב) וַיָּ֖חֶל שְׂעַ֣ר רֹאשׁ֑וֹ לְצַמְּחַ֖ כַּאֲשֶׁ֥ר גֻּלָּֽח: **(פ) (כג)** וְסַרְנֵ֣י פְלִשְׁתִּ֗ים נֶֽאֱסְפ֤וּ לִזְבֹּ֙חַ֙ זֶ֣בַח גָּד֔וֹל לְדָגוֹן֙ אֱלֹהֵיהֶ֔ם וּלְשִׂמְחָ֖ה וַיֹּאמְר֑וּ נָתַ֤ן אֱלֹהֵ֙ינוּ֙ בְּיָדֵ֔נוּ אֵ֥ת שִׁמְשׁ֖וֹן אוֹיְבֵֽינוּ: **(כד)** וַיִּרְא֤וּ אֹתוֹ֙ הָעָ֔ם וַיְהַלְל֖וּ אֶת אֱלֹהֵיהֶ֑ם כִּ֣י אָמְר֗וּ נָתַ֤ן אֱלֹהֵ֙ינוּ֙ בְּיָדֵ֔נוּ אֶת אוֹיְבֵ֖נוּ וְאֵ֥ת מַחֲרִ֛יב אַרְצֵ֖נוּ וַאֲשֶׁ֣ר הִרְבָּ֑ה אֶת חֲלָלֵֽינוּ: **(כה)** וַיְהִ֤י (כי) (טוב) כְּטוֹב֙ לִבָּ֔ם וַיֹּאמְר֣וּ קִרְא֔וּ לְשִׁמְשׁ֖וֹן וִישַׂחֶק לָ֑נוּ וַיִּקְרְא֤וּ לְשִׁמְשׁוֹן֙ מִבֵּ֣ית (האסירים) הָאֲסוּרִ֔ים וַיְצַחֵק֙ לִפְנֵיהֶ֔ם וַיַּעֲמִיד֥וּ אוֹת֖וֹ בֵּ֥ין הָעַמּוּדִֽים:

בין העמודים. אשר הבית נכון עליהם:

(כו) וַיֹּאמֶר֩ שִׁמְשׁ֨וֹן אֶל הַנַּ֜עַר הַמַּחֲזִ֣יק בְּיָד֗וֹ הַנִּיחָה֙ אוֹתִ֔י (והימשני) וַהֲמִשֵּׁ֖נִי אֶת הָעַמֻּדִ֑ים אֲשֶׁ֥ר הַבַּ֛יִת נָכ֥וֹן עֲלֵיהֶ֖ם וְאֶשָּׁעֵ֥ן עֲלֵיהֶֽם:

והמישני. פאלפא״ר בלע״ז, כמו (בראשית כז יב): אולי ימושני:

(כז) וְהַבַּ֣יִת מָלֵ֔א הָאֲנָשִׁ֖ים וְהַנָּשִׁ֑ים וְשָׁ֣מָּה כֹּ֗ל סַרְנֵי֙ פְּלִשְׁתִּ֔ים וְעַל הַגָּ֕ג כִּשְׁלֹ֥שֶׁת אַלְפִ֖ים אִ֣ישׁ וְאִשָּׁ֑ה הָרֹאִ֗ים בִּשְׂחֹ֥ק שִׁמְשֽׁוֹן: **(כח)** וַיִּקְרָ֤א שִׁמְשׁוֹן֙ אֶל הוי׳ וַיֹּאמַ֔ר

אֲדֹנָי הוֹי׳ זָכְרֵנִי נָא וְחַזְּקֵנִי נָא אַךְ הַפַּעַם הַזֶּה הָאֱלֹהִים וְאִנָּקְמָה נְקַם אַחַת מִשְׁתֵּי עֵינַי מִפְּלִשְׁתִּים:

זכרני נא. זכור עשרים שנה ששפטתי את ישראל, ולא אמרתי לאחד מהם העבר לי מקל זה ממקום למקום: **נקם אחת משתי עיני.** ושכר עין השנית הנח לי לעולם הבא, וכאן פרע לי שכר אחת מהן:

(כט) וַיִּלְפֹּת שִׁמְשׁוֹן אֶת שְׁנֵי | עַמּוּדֵי הַתָּוֶךְ אֲשֶׁר הַבַּיִת נָכוֹן עֲלֵיהֶם וַיִּסָּמֵךְ עֲלֵיהֶם אֶחָד בִּימִינוֹ וְאֶחָד בִּשְׂמֹאלוֹ:

וילפת. ויאחז, אינברצ״א בלע״ז, כמו (רות ג ח): ויחרד האיש וילפת, נאחז בזרועות האשה:

(ל) וַיֹּאמֶר שִׁמְשׁוֹן תָּמֻת נַפְשִׁי עִם פְּלִשְׁתִּים וַיֵּט בְּכֹחַ וַיִּפֹּל הַבַּיִת עַל הַסְּרָנִים וְעַל כָּל הָעָם אֲשֶׁר בּוֹ וַיִּהְיוּ הַמֵּתִים אֲשֶׁר הֵמִית בְּמוֹתוֹ רַבִּים מֵאֲשֶׁר הֵמִית בְּחַיָּיו: **(לא)** וַיֵּרְדוּ אֶחָיו וְכָל בֵּית אָבִיהוּ וַיִּשְׂאוּ אֹתוֹ וַיַּעֲלוּ | וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ בֵּין צָרְעָה וּבֵין אֶשְׁתָּאֹל בְּקֶבֶר מָנוֹחַ אָבִיו וְהוּא שָׁפַט אֶת יִשְׂרָאֵל עֶשְׂרִים שָׁנָה: **(פ)**

פרק משנה שבועי
סנהדרין פרק א׳

א. דִּינֵי מָמוֹנוֹת, בִּשְׁלֹשָׁה. גְּזֵלוֹת וַחֲבָלוֹת, בִּשְׁלֹשָׁה. נָזָק וַחֲצִי נָזָק, תַּשְׁלוּמֵי כֶפֶל וְתַשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה, בִּשְׁלֹשָׁה. הָאוֹנֵס וְהַמְפַתֶּה וְהַמּוֹצִיא שֵׁם רַע, בִּשְׁלֹשָׁה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, מוֹצִיא שֵׁם רַע, בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דִינֵי נְפָשׁוֹת:

ר״ע מברטנורה

דִּינֵי מָמוֹנוֹת. דְּהַיְנוּ הוֹדָאוֹת וְהַלְוָאוֹת: **בִּשְׁלֹשָׁה.** הֶדְיוֹטוֹת. וְלֹא אַצְרְכוּהוּ רַבָּנָן לִשְׁלֹשָׁה מֻמְחִין, שֶׁלֹּא תִּנָּעֵל דֶּלֶת בִּפְנֵי לוֹזִין, שֶׁמָּא יִכְפֹּר הַלּוֶה וְלֹא יִמְצָא מֻמְחִין לְכוֹפוֹ לַדִּין אֶלָּא יָחִיד מֻמְחֶה אוֹ שִׁלֹּשָׁה הֶדְיוֹטוֹת. אֲבָל גְּזֵלוֹת וַחֲבָלוֹת בִּשְׁלֹשָׁה מֻמְחִין, דֵּאלֹהִים כְּתִיב בְּפָרָשַׁת שׁוֹמְרִים בְּוֹאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים שָׁלֹשׁ פְּעָמִים. וּמִנַּהּ יָלְפִינַן שִׁלֹּשָׁה מֻמְחִין: **נָזָק.** אָדָם אוֹ שׁוֹר הַמּוּעָד שֶׁהִזִּיקוּ, דִּמְשַׁלְּמִים נָזָק שָׁלֵם: **חֲצִי נָזָק.** שׁוֹר תָּם שֶׁהִזִּיק. וְאַף עַל גַּב דְּהַיְנוּ חֲבָלוֹת, אֵידֵי דְּבָעֵי לְמִתְנֵי תַּשְׁלוּמֵי כֶפֶל וְתַשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה שֶׁאֵינוֹ מְשַׁלֵּם כְּמוֹ מַה שֶׁהִזִּיק, שֶׁמְּשַׁלֵּם יוֹתֵר, תָּנָא נַמִּי חֲצִי נָזָק שֶׁאֵינוֹ מְשַׁלֵּם כְּמוֹ שֶׁהִזִּיק, שֶׁהֲרֵי מְשַׁלֵּם פָּחוֹת. וְאֵידֵי דְּתָנָא חֲצִי נָזָק תָּנָא נַמִּי נָזָק: **וְהַמּוֹצִיא שֵׁם רַע.** לֹא מָצָאתִי לְבִתְּךָ בְּתוּלִים וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶּסֶף: **דִּינֵי נְפָשׁוֹת.** דְּאִם אֱמֶת הָיָה הַדָּבָר וְזִנְּתָה תַּחְתָּיו וּסְקָלוּהָ. וְדִינֵי נְפָשׁוֹת בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה כִּדְלִקַמָּן. וַהֲלָכָה כַּחֲכָמִים:

ב. מַכּוֹת, בִּשְׁלֹשָׁה. מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמְרוּ, בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. עִבּוּר הַחֹדֶשׁ, בִּשְׁלֹשָׁה. עִבּוּר הַשָּׁנָה, בִּשְׁלֹשָׁה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, בִּשְׁלֹשָׁה מַתְחִילִין, וּבַחֲמִשָּׁה נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין, וְגוֹמְרִין בִּשְׁבְעָה. וְאִם גָּמְרוּ בִּשְׁלֹשָׁה, מְעֻבֶּרֶת:

ר״ע מברטנורה

מַכּוֹת. מַלְקוֹת אַרְבָּעִים: **בִּשְׁלֹשָׁה.** דִּכְתִיב (דְּבָרִים כה) וְנִגְּשׁוּ אֶל הַמִּשְׁפָּט וּשְׁפָטוּם, שְׁנַיִם, וְאֵין בֵּית דִּין שָׁקוּל מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶם עוֹד אֶחָד, הֲרֵי כָּאן שְׁלֹשָׁה: **רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה.** אַתְיָא רָשָׁע רָשָׁע, כְּתִיב הָכָא (שָׁם) וְהִרְשִׁיעוּ אֶת הָרָשָׁע, וּכְתִיב הָתָם (בְּמִדְבַּר לה) אֲשֶׁר הוּא רָשָׁע לָמוּת. מַה לְהַלָּן בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, אַף כָּאן בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה: **עִבּוּר הַחֹדֶשׁ.** קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ. וְאֵידֵי דְּבָעֵי לְמִתְנֵי עִבּוּר שָׁנָה תָּנָא נַמִּי עִבּוּר הַחֹדֶשׁ: **בִּשְׁלֹשָׁה מַתְחִילִין.** לִרְאוֹת אִם יֵשׁ לְהוֹשִׁיב בֵּית דִּין עַל כָּךְ. אִם אֶחָד מֵהַשְּׁלֹשָׁה אוֹמֵר צָרִיךְ בֵּית דִּין לֵישֵׁב וּלְעַיֵּן אִם צְרִיכָה שָׁנָה לְעַבֵּר, מִפְּנֵי הַתְּקוּפָה וְהָאָבִיב וְהַפֵּרוֹת, וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים אֵין צָרִיךְ, שֶׁאֵין כָּאן סָפֵק, דְּוַדַּאי אֵינָהּ צְרִיכָה עִבּוּר, בָּטֵל יָחִיד בְּמִעוּטוֹ. שְׁנַיִם אוֹמְרִים לֵישֵׁב וְאֶחָד אוֹמֵר שֶׁלֹּא לֵישֵׁב, הוֹלְכִין אַחַר הַשְּׁנַיִם, וּמוֹסִיפִין עוֹד שְׁנַיִם אֲחֵרִים שֶׁיִּשְׁאוּ וְיִתְּנוּ בַּדָּבָר, וַהֲרֵי כָּאן חֲמִשָּׁה. שְׁנַיִם אוֹמְרִים צָרִיךְ לְעַבֵּר וּשְׁלֹשָׁה אוֹמְרִים אֵין צָרִיךְ, בָּטְלוּ שְׁנַיִם בְּמִעוּטָן. שְׁנַיִם אוֹמְרִים אֵינָהּ צְרִיכָה וּשְׁלֹשָׁה אוֹמְרִים צְרִיכָה, הוֹלְכִים אַחַר הָרֹב, וּמוֹסִיפִין עוֹד שְׁנַיִם שֶׁיִּהְיוּ שִׁבְעָה וּמְעַבְּרִין אוֹתָהּ. וּבַגְּמָרָא מְפָרֵשׁ דְּהָנֵי שְׁלֹשָׁה חֲמִשָּׁה וְשִׁבְעָה כְּנֶגֶד בִּרְכַּת כֹּהֲנִים, שֶׁיֵּשׁ בְּפָסוּק רִאשׁוֹן שָׁלֹשׁ תֵּבוֹת, וּבַשֵּׁנִי חָמֵשׁ, וּבַשְּׁלִישִׁי שֶׁבַע. וַהֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל:

ג. סְמִיכַת זְקֵנִים וַעֲרִיפַת עֶגְלָה, בִּשְׁלֹשָׁה, דִּבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן. וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בַּחֲמִשָּׁה. הַחֲלִיצָה וְהַמֵּאוּנִין, בִּשְׁלֹשָׁה. נָטַע רְבָעִי וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁאֵין דָּמָיו יְדוּעִין, בִּשְׁלֹשָׁה. הַהֶקְדֵּשׁוֹת, בִּשְׁלֹשָׁה. הָעֲרָכִין הַמִּטַּלְטְלִין, בִּשְׁלֹשָׁה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֶחָד מֵהֶן כֹּהֵן. וְהַקְּרָקָעוֹת, תִּשְׁעָה וְכֹהֵן. וְאָדָם, כַּיּוֹצֵא בָּהֶן:

ר״ע מברטנורה

סְמִיכַת זְקֵנִים. עַל רֹאשׁ פַּר הֶעְלֵם דָּבָר שֶׁל צִבּוּר. וְיֵשׁ בְּמַשְׁמָעוּת הַדְּבָרִים גַּם מִנּוּי הַדַּיָּן, שֶׁהַגְּדוֹל הַסּוֹמֵךְ צָרִיךְ שֶׁיְּצֻרַף עִמּוֹ שְׁנַיִם כְּשֶׁרוֹצֶה לִסְמֹךְ חָכָם כְּדֵי שֶׁיִּקָּרֵא רַבִּי וְיָדוּן דִּינֵי קְנָסוֹת. וּלְשׁוֹן סְמִיכָה, מְשׁוּם דִּכְתִיב (בְּמִדְבָּר כז) וַיִּסְמֹךְ אֶת יָדָיו עָלָיו. וְלָאו דְּבָעֵי מִסְמָךְ יְדֵיהּ עֲלֵיהּ, אֶלָּא בִּשְׁמָא קָרוּ לֵיהּ רַבִּי. וְאֵין סְמִיכָה בְּחוּצָה לָאָרֶץ, אֶלָּא צָרִיךְ שֶׁהַסּוֹמֵךְ וְהַנִּסְמָךְ יִהְיוּ כֻּלָּן בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאָז יִהְיֶה לוֹ רְשׁוּת לָדוּן דִּינֵי קְנָסוֹת וַאֲפִלּוּ בְּחוּץ לָאָרֶץ, לְפִי שֶׁסַּנְהֶדְרִין נוֹהֶגֶת בֵּין בָּאָרֶץ בֵּין בְּחוּץ לָאָרֶץ, אַחַר שֶׁנִּסְמְכוּ בָּאָרֶץ. וְכָתַב הָרַמְבַּ״ם שֶׁנִּרְאֶה לוֹ שֶׁבַּזְּמַן הַזֶּה שֶׁאֵין לָנוּ סָמוּךְ אֶחָד מִפִּי אִישׁ עַד מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, אִם הָיוּ מַסְכִּימִים כָּל הַחֲכָמִים שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לִסְמֹךְ יָחִיד אוֹ רַבִּים, הֲרֵי אֵלּוּ סְמוּכִים וְיכוֹלִים לָדוּן דִּינֵי קְנָסוֹת וְיֵשׁ לָהֶן לִסְמֹךְ לַאֲחֵרִים. וְהַדָּבָר צָרִיךְ הֶכְרֵעַ: **וַעֲרִיפַת הָעֶגְלָה בִּשְׁלֹשָׁה.** דִּכְתִיב (וַיִּקְרָא ד) זְקֵנֵי הָעֵדָה, מְעוּט זְקֵנֵי שְׁנַיִם, וְאֵין בֵּית דִּין שָׁקוּל, הוֹסִיף עֲלֵיהֶם עוֹד אֶחָד הֲרֵי שְׁלֹשָׁה: **וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר בַּחֲמִשָּׁה.** וְסָמְכוּ, שְׁנַיִם. זְקֵנֵי, שְׁנַיִם. וְאֵין בֵּית דִּין שָׁקוּל, הוֹסִיף עֲלֵיהֶם עוֹד אֶחָד, הֲרֵי חֲמִשָּׁה. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה: **מִצְוַת חֲלִיצָה בִּשְׁלֹשָׁה.** דִּכְתִיב (דְּבָרִים כה) וְנִגְּשָׁה יְבִמְתּוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזְּקֵנִים, זְקֵנִים, שְׁנַיִם. וְאֵין בֵּית דִּין שָׁקוּל, הוֹסִיף עֲלֵיהֶם עוֹד אֶחָד, הֲרֵי שְׁלֹשָׁה. וּשְׁנַיִם אֲחֵרִים שֶׁמּוֹסִיפִים אֵינוֹ אֶלָּא לְפִרְסוּמֵי מִלְּתָא: **מֵאוּנִין.** קְטַנָּה יְתוֹמָה שֶׁהִשִּׂיאוּהָ אִמָּהּ וְאַחֶיהָ לְדַעְתָּהּ וְיוֹצְאָה בְּמֵאוּן שֶׁמְּמָאֶנֶת בְּבַעְלָהּ, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בִּשְׁלֹשָׁה. וּבִיבָמוֹת מוּכָח דְּמֵאוּן בִּפְנֵי שְׁנַיִם מַסְפִּיק: **נָטַע רְבָעִי.** אִם בָּא לְחַלְּלוֹ עַל הַמָּעוֹת, וְכֵן מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְאֵין דְּמֵיהֶן יְדוּעִים. כְּגוֹן פֵּרוֹת וְהָרְקִיבוּ שֶׁאֵין לָהֶם שַׁעַר יָדוּעַ: **הַהֶקְדֵּשׁוֹת.** הַבָּא לִפְדּוֹתָן צָרִיךְ שְׁלֹשָׁה לְשׁוּמָן: **הָעֲרָכִין הַמִּטַּלְטְלִין.** הֲרֵי שֶׁאָמַר עֵרֶךְ פְּלוֹנִי עָלַי, וְאֵין לוֹ מָעוֹת לִתֵּן כְּפִי הַדְּמִים הַקְּצוּבִים בַּפָּרָשָׁה, וּבָא לִתֵּן מִטַּלְטְלִין, צָרִיךְ שְׁלֹשָׁה לָשׁוּם אוֹתָן מִטַּלְטְלִים: **אֶחָד מֵהֶן כֹּהֵן.** דְּבַעֲרָכִין כֹּהֵן כְּתִיב (וַיִּקְרָא כז) כְּעֶרְכְּךָ הַכֹּהֵן: **וְהַקְּרָקָעוֹת.** וְאִם אֵין לוֹ מִטַּלְטְלִין וּבָא לִתֵּן קַרְקַע, צָרִיךְ שֶׁיָּשׁוּמוּ עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים וְאֶחָד מֵהֶן כֹּהֵן אוֹתָהּ קַרְקַע שֶׁיִּהְיֶה כְּפִי הָעֵרֶךְ שֶׁיֵּשׁ עָלָיו לִתֵּן: **וְאָדָם כַּיּוֹצֵא בָּהֶן.** וְאִם אָמַר דְּמֵי פְּלוֹנִי עָלַי, שֶׁשָּׁמִין אוֹתוֹ כַּמָּה הוּא יָפֶה לִמְכֹּר בַּשּׁוּק וְנוֹתֵן דָּמָיו, צָרִיךְ גַּם כֵּן שֶׁיִּהְיוּ עֲשָׂרָה וְאֶחָד מֵהֶן כֹּהֵן בְּשׁוּמָא זוֹ:

ד. דִּינֵי נְפָשׁוֹת, בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. הָרוֹבֵעַ וְהַנִּרְבָּע, בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כ) וְהָרַגְתָּ אֶת הָאִשָּׁה וְאֶת הַבְּהֵמָה, וְאוֹמֵר (שם) וְאֶת הַבְּהֵמָה תַּהַרְגוּ. שׁוֹר הַנִּסְקָל, בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא) הַשּׁוֹר יִסָּקֵל וְגַם בְּעָלָיו יוּמָת, כְּמִיתַת בְּעָלִים כָּךְ מִיתַת הַשּׁוֹר. הַזּאֵב וְהָאֲרִי, הַדֹּב וְהַנָּמֵר וְהַבַּרְדְּלָס וְהַנָּחָשׁ, מִיתָתָן בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, כָּל הַקּוֹדֵם לְהָרְגָן, זָכָה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, מִיתָתָן בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה:

ר״ע מברטנורה

וְהָרַגְתָּ אֶת הָאִשָּׁה וְאֶת הַבְּהֵמָה. הֵינוּ רוֹבֵעַ. וְאִתַּקַּשׁ לְאִשָּׁה, מָה אִשָּׁה בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה אַף בְּהֵמָה בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה: **וְאוֹמֵר וְאֶת הַבְּהֵמָה תַּהַרְגוּ.** בְּנִרְבָּע כְּתִיב. לָמַדְנוּ

רוֹבֵעַ וְנִרְבָּע: **כְּמִיתַת הַבְּעָלִים.** כְּלוֹמַר כְּמוֹ שֶׁהָיָה הַבַּעַל נִדּוֹן בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, אִם הָיָה חַיָּב מִיתָה: **כָּל הַקּוֹדֵם לְהָרְגָן זָכָה.** כְּשֶׁהֵמִיתוּ אֶת הָאָדָם. וְאֵין צָרִיךְ לַהֲבִיאָם לְבֵית דִּין: **רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר וְכוּ׳.** בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ דְּאִיכָּא בֵּין תַּנָּא קַמָּא לְרַבִּי עֲקִיבָא, נָחָשׁ. דִּלְתַנָּא קַמָּא נָחָשׁ מִיתָתוֹ בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, וּלְרַבִּי עֲקִיבָא הַזְּאֵב וְהָאֲרִי וְהַדֹּב וְהַנָּמֵר וְהַבַּרְדְּלָס מִיתָתָן בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, אֲבָל נָחָשׁ, הַקּוֹדֵם לְהָרְגוֹ זָכָה, שֶׁסִּלֵּק הַמַּזִּיק מִן הָעוֹלָם. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא:

ה. אֵין דָּנִין לֹא אֶת הַשֶּׁבֶט וְלֹא אֶת נְבִיא הַשֶּׁקֶר וְלֹא אֶת כֹּהֵן גָּדוֹל, אֶלָּא עַל פִּי בֵית דִּין שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד. וְאֵין מוֹצִיאִין לְמִלְחֶמֶת הָרְשׁוּת, אֶלָּא עַל פִּי בֵית דִּין שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד. אֵין מוֹסִיפִין עַל הָעִיר וְעַל הָעֲזָרוֹת, אֶלָּא עַל פִּי בֵית דִּין שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד. אֵין עוֹשִׂין סַנְהֶדְרִיּוֹת לַשְּׁבָטִים, אֶלָּא עַל פִּי בֵית דִּין שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד. אֵין עוֹשִׂין עִיר הַנִּדַּחַת, אֶלָּא עַל פִּי בֵית דִּין שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד. וְאֵין עוֹשִׂין עִיר הַנִּדַּחַת בַּסְּפָר, וְלֹא שְׁלֹשָׁה, אֲבָל עוֹשִׂין אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם:

ר״ע מברטנורה

אֶת הַשֶּׁבֶט. רִבּוֹ שֶׁל שֵׁבֶט שֶׁעָבְדוּ עֲבוֹדָה זָרָה בְּמֵזִיד, אֵין דָּנִין אֶלָּא בְּבֵית דִּין שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד. דִּכְתִיב (דְּבָרִים יז) וְהוֹצֵאתָ אֶת הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת הָאִשָּׁה הַהִיא אֶל שְׁעָרֶיךָ, אִישׁ וְאִשָּׁה אַתָּה מוֹצִיא אֶל שְׁעָרֶיךָ, וְאִי אַתָּה מוֹצִיא אֶת הַשֵּׁבֶט אֶל שְׁעָרֶיךָ, אֶלָּא בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל: **וְלֹא אֶת נְבִיא הַשֶּׁקֶר.** גְּמַר דָּבָר דָּבָר מִזָּקֵן מַמְרֵא, כְּתִיב הָכָא (שָׁם יח) אֲשֶׁר יָזִיד לְדַבֵּר דָּבָר, וּכְתִיב בְּזָקֵן מַמְרֵא (שָׁם יז) כִּי יִפָּלֵא מִמְּךָ דָּבָר, מַה זָּקֵן מַמְרֵא בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל דִּכְתִיב (שָׁם) וְקַמְתָּ וְעָלִיתָ, אַף נְבִיא שֶׁקֶר בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל: **וְלֹא אֶת כֹּהֵן גָּדוֹל.** דְּאָמַר קְרָא (שְׁמוֹת יח) כָּל הַדָּבָר הַגָּדֹל יָבִיאוּ אֵלֶיךָ, דְּבָרָיו שֶׁל גָּדוֹל יָבִיאוּ אֵלֶיךָ. וּמֹשֶׁה בִּמְקוֹם שִׁבְעִים וְאֶחָד קָאֵי: **וְאֵין מוֹצִיאִין לְמִלְחֶמֶת הָרְשׁוּת.** כָּל מִלְחָמָה חוּץ מִמִּלְחֶמֶת שִׁבְעָה עֲמָמִין וּמִלְחֶמֶת עֲמָלֵק, קְרוּיָה מִלְחֶמֶת הָרְשׁוּת: **אֶלָּא בְּבֵית דִּין שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד.** דִּכְתִיב בְּדָוִד (דִּבְרֵי הַיָּמִים א כז) וְאַחֲרֵי אֲחִיתֹפֶל בְּנָיָהוּ בֶן יְהוֹיָדָע. אֲחִיתֹפֶל זֶה יוֹעֵץ, בְּנָיָהוּ בֶן יְהוֹיָדָע זוֹ סַנְהֶדְרִין, שֶׁהָיָה מְפִלָּא שֶׁבְּכֻלָּן וְכֻלָּן נִגְרָרִים אַחֲרָיו: **עַל הָעִיר.** יְרוּשָׁלַיִם. שֶׁקְּדָשָׁתָהּ גְּדוֹלָה מִשְּׁאָר קְדֻשַּׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: **וְהָעֲזָרוֹת.** קְדֻשָּׁתָן גְּדוֹלָה מִקְּדֻשַּׁת יְרוּשָׁלַיִם. וְאִי אֶפְשָׁר לְחַדֵּשׁ קְדֻשָּׁה אֶלָּא בְּבֵית דִּין שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד, דִּאָמַר קְרָא (שְׁמוֹת כה) כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מַרְאֶה אוֹתְךָ וְגוֹ׳ וְכֵן תַּעֲשׂוּ, לְדוֹרוֹת. מַה מִּשְׁכָּן קָדוֹשׁ עַל פִּי מֹשֶׁה שֶׁהוּא בְּמִקּוֹם סַנְהֶדְרֵי גְּדוֹלָה, אַף לְתוֹסֶפֶת עִיר וַעֲזָרוֹת עַל פִּי סַנְהֶדְרֵי גְּדוֹלָה: **וְאֵין עוֹשִׂין סַנְהֶדְרָאוֹת לַשְּׁבָטִים כוּ׳.** כִּדְאַשְׁכְּחַן בְּמֹשֶׁה דְּאוֹקֵי סַנְהֶדְרָאוֹת, וּמֹשֶׁה בְּמִקּוֹם שִׁבְעִים וְאֶחָד קָאֵי: **אֵין עוֹשִׂין עִיר הַנִּדַּחַת כוּ׳.** דִּכְתִיב (דְּבָרִים יז) וְהוֹצֵאתָ אֶת הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת הָאִשָּׁה הַהִיא, אִישׁ וְאִשָּׁה אַתָּה מוֹצִיא אֶל שְׁעָרֶיךָ, לְבֵית דִּין שֶׁבְּעִירְךָ, וְאִי אַתָּה מוֹצִיא אֶת כָּל הָעִיר אֶל שְׁעָרֶיךָ, אֶלָּא לַשַּׁעַר הַמְיֻחָד: **בַּסְּפָר.** עִיר הַמַּבְדֶּלֶת בֵּין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ הָעַמִּים, דִּכְתִיב מִקְרְבֶּךָ, וְלֹא מִן הַסְּפָר. וְטַעֲמָא דִּקְרָא, שָׁמָּא יִשְׁמְעוּ נָכְרִים וְיָבֹאוּ וְיַחֲרִיבוּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לְפִיכָךְ אֵין מַנִּיחִין הָעִיר תֵּל עוֹלָם כְּמִשְׁפַּט עִיר הַנִּדַּחַת, אֲבָל הוֹרְגִין אֶת יוֹשְׁבֶיהָ בִּלְבָד: **וְלֹא שָׁלֹשׁ.** עֲיָרוֹת. עִיר הַנִּדַּחַת בְּבֵית דִּין אֶחָד וּבְמָקוֹם אֶחָד, כְּלוֹמַר קְרוֹבִים זוֹ לָזוֹ. אֲבָל בִּשְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת עוֹשִׂים:

ו. סַנְהֶדְרֵי גְּדוֹלָה הָיְתָה שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד, וּקְטַנָּה שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. וּמִנַּיִן לַגְּדוֹלָה שֶׁהִיא שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יא) אֶסְפָּה לִּי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל, וּמֹשֶׁה עַל גַּבֵּיהֶן, הֲרֵי שִׁבְעִים וְאֶחָד. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, שִׁבְעִים. וּמִנַּיִן לַקְּטַנָּה שֶׁהִיא שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, שֶׁנֶּאֱמַר (שם לה) וְשָׁפְטוּ הָעֵדָה וְגוֹ' וְהִצִּילוּ הָעֵדָה, עֵדָה שׁוֹפֶטֶת וְעֵדָה מַצֶּלֶת, הֲרֵי כָּאן עֶשְׂרִים. וּמִנַּיִן לָעֵדָה שֶׁהִיא עֲשָׂרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שם יד) עַד מָתַי לָעֵדָה הָרָעָה הַזֹּאת, יָצְאוּ יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב. וּמִנַּיִן לְהָבִיא עוֹד שְׁלֹשָׁה, מִמִּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כג) לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי רַבִּים לְרָעֹת, שׁוֹמֵעַ אֲנִי שֶׁאֶהְיֶה עִמָּהֶם לְטוֹבָה, אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר (שם) אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטֹּת, לֹא כְּהַטָּיָתְךָ לְטוֹבָה הַטָּיָתְךָ לְרָעָה. הַטָּיָתְךָ לְטוֹבָה עַל פִּי אֶחָד, הַטָּיָתְךָ לְרָעָה עַל פִּי שְׁנַיִם, וְאֵין בֵּית דִּין שָׁקוּל, מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶם עוֹד אֶחָד, הֲרֵי כָּאן עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. וְכַמָּה יִהְיֶה בָּעִיר וְתֵהֵא רְאוּיָה לְסַנְהֶדְרִין, מֵאָה וְעֶשְׂרִים. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר, מָאתַיִם וּשְׁלֹשִׁים, כְּנֶגֶד שָׁרֵי עֲשָׂרוֹת:

ר"ע מברטנורה

וּמֹשֶׁה עַל גַּבֵּיהֶם הֲרֵי שִׁבְעִים וְאֶחָד. דְּאָמַר קְרָא (בְּמִדְבַּר יא) וְנָשְׂאוּ אִתְּךָ, וְאַתְּ בַּהֲדֵיהוּ: **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר שִׁבְעִים.** דְּדָרֵישׁ אִתְּךָ, בְּדוֹמִין לְךָ, וְלֹא שֶׁיִּהְיֶה הוּא יוֹשֵׁב עִמָּהֶן בַּדִּין. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה: **עֵדָה שׁוֹפֶטֶת.** עֲשָׂרָה מְחַיְּבִין: **עֵדָה מַצֶּלֶת.** עֲשָׂרָה מְזַכִּין. וְשָׁמְעִינַן מִנַּהּ דְּצָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ עֶשְׂרִים, שֶׁאִם יֶחְלְקוּ יִהְיוּ עֲשָׂרָה מְחַיְּבִין וַעֲשָׂרָה מְזַכִּין: **הַטָּיָתְךָ לְרָעָה עַל פִּי שְׁנַיִם.** וְהָכִי קָאָמַר קְרָא, לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי רַבִּים לְרָעוֹת, לְחַיֵּב עַל פִּי אֶחָד שֶׁיִּהְיֶה יָתֵר עַל הַמְזַכִּין. אֲבָל אַחֲרֵי רַבִּים, לְהַטּוֹת בִּשְׁנַיִם, אֲפִלּוּ לְרָעוֹת, כְּשֶׁיִּהְיוּ שְׁנַיִם מְחַיְּבִין יוֹתֵר עַל הַמְזַכִּין. הִלְכָךְ עַל כָּרְחֲךָ עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה בָּעִינַן, דִּבְצִיר מֵעֲשָׂרָה מְזַכִּין לֵיכָּא לְמֵימַר, דְּהָא כְּתִיב וְהִצִּילוּ הָעֵדָה, וְתוּ לֹא מַשְׁכַּחַת חוֹבָה בִּבְצִיר מִשְּׁנֵים עָשָׂר: **וְאֵין בֵּית דִּין שָׁקוּל.** אֵין עוֹשִׂין בֵּית דִּין זוּגוֹת, שֶׁאִם יֶחְלְקוּ לַחֲצָאִים הָוֵי לְהוּ פַּלְגָּא וּפַלְגָּא וְלֹא מַשְׁכַּחַת לַהּ הַטָּיָתְךָ לְטוֹבָה עַל פִּי אֶחָד. הִלְכָךְ מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶם עוֹד אֶחָד וְהָוֵי לְהוּ עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה: **מֵאָה וְעֶשְׂרִים.** מְפֹרָשׁ בַּגְּמָרָא, עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, סַנְהֶדְרֵי קְטַנָּה. וְשָׁלֹשׁ שׁוּרוֹת שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה יוֹשְׁבִים לִפְנֵיהֶם, שֶׁאִם הֶצְרִכוּ לְהוֹסִיף עַל הַדַּיָּנִים מוֹסִיפִים מֵהֶם. וַעֲשָׂרָה בַּטְלָנִים, עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם בְּטֵלִים מִכָּל מְלָאכָה שֶׁיּוֹשְׁבִים תָּמִיד בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ. וּשְׁנֵי סוֹפְרִים לִכְתֹּב דִּבְרֵי הַמְזַכִּין וְדִבְרֵי הַמְחַיְּבִין. וּשְׁנֵי חַזָּנִים, שַׁמָּשֵׁי בֵּית דִּין לְהַלְקוֹת הַחַיָּב וּלְהַזְמִין בַּעֲלֵי הַדִּין. וּשְׁנֵי בַעֲלֵי דִינִין. וּשְׁנֵי עֵדִים. וּשְׁנֵי זוֹמְמִין. וּשְׁנֵי זוֹמְמֵי זוֹמְמִין. וּשְׁנֵי גַּבָּאִים, וּשְׁלִישֵׁי לְחַלֵּק הַצְּדָקָה, שֶׁצְּדָקָה נִגְבֵּית בִּשְׁנַיִם וּמִתְחַלֶּקֶת בִּשְׁלֹשָׁה. וְרוֹפֵא אֻמָּן לְהַקִּיז דָּם. וְלַבְלָר. וּמְלַמֵּד תִּינוֹקוֹת. הֲרֵי מֵאָה וְעֶשְׂרִים: **מָאתַיִם וּשְׁלֹשִׁים כְּנֶגֶד שָׂרֵי עֲשָׂרוֹת.** דְּהַיְנוּ עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה עֲשִׁירִיּוֹת, שֶׁיִּהְיֶה כָּל דַּיָּן שַׂר שֶׁל עֲשָׂרָה. דִּבְצִיר מִשָּׂרֵי עֲשָׂרָה לֹא אַשְׁכְּחַן שְׂרָרָה. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי נְחֶמְיָה:

מאמר שבועי מאת מו"ר שליט"א

והשבוע: הממד החמישי ברביעיות ליל־הסדר

(מתוך "פלאות עדותיך" ניסן תשפ"ה – מעובד מתוך "הזמן הפנימי" לפסח ושיעור שביעי־של־פסח תשס"ח)

"להביא לימות המשיח" – העבודה החמישית

ארבעה בנים

עיקרו ומטרתו של ליל הסדר, שמצותו היא "והגדת לבנך", הוא כמובן הבנים. במשך הסדר טורחים כולם לעניין אותם בנעשה באמצעות התרחשויות "משונות" סביב השולחן, מפתים אותם באמצעות אגוזים וקליות להישאר ערים כמה שניתן, ומנסים לגדוש ולמלא אותם בהגדה ובסיפור יציאת מצרים. בכללות, ההגדה כולה נאמרת כתשובה לשאלת הבנים: "וכאן הבן שואל, מה נשתנה..."[א], והאב עונה "עבדים היינו"[ב].

"כנגד ארבעה בנים דברה תורה. אחד חכם ואחד רשע ואחד תם ואחד שאינו יודע לשאול". האב המלמד אינו עונה לשאלה אחת, אלא עליו להתמודד במקביל עם ארבעה גוונים שונים, ולתת לכל אחד מענה המתאים לו - "ולפי דעתו של בן אביו מלמדו". אם כן, ליל הסדר עבור האב הוא שיעור בחינוך - "חֲנֹךְ לַנַּעַר עַל־פִּי דַּרְכּוֹ"[ג].

ישנם מחנכים שאינם מרוצים מריבוי הבנים והגוונים, ומעדיפים שכולם יראו אותו דבר. אבל אב ומחנך אמיתי אינו נבהל, ואדרבה - שמח לראות כי כל אחד מגלה את הנקודה הפנימית המיוחדת לו ועומד במקום שונה[ד].

ביחס לכל אחד מהבנים, ולכולם גם יחד, ראשית יש להכיר ביחודו למעליותא של כל אחד, ולזכור כי "בין כך ובין כך אתם קרויים בנים" - כמה שהיהודי אינו נוהג כבן לקב"ה

[א] פסחים פ"י מ"ד.

[ב] עד שאפילו אם אין בן אמיתי, מישהו חייב לשאול, ובתור בן דיקא, "ואם אין לו בן הרי אשתו חייבת לשאול אותו. ואם אין לו אשה הוא שואל את עצמו מה נשתנה" (שו"ע אדמו"ר הזקן תעג, מ).

[ג] משלי כב, ו.

[ד] יציאת מצרים היא לידת ישראל כבני ה'. במושגי החסידות לידה היא המעבר משלב ה"עִבּוּר" (בו לא נכרת יחודיות הנפש) לשלבי "יניקה" ו"מוחין", בהם יחודיות הנפש מתגלה. לכן, דוקא כשמתחילים לספר ביציאת מצרים מבחינים שיש לפנינו ארבעה בנים שונים, כל אחד והסיפור המיוחד לו. **ארבעה בנים** עולה בגימטריא **מצרים** - היינו שארבעת הבנים היו גנוזים יחדיו בתוך מצרים, אלא ששם היו כלולים כאחד.

ולישראל, תמיד ישאר בן[ה]. לאחר מכן, יש לבחון מהי באמת שאלתו של כל בן וממילא מה נכון לענות לו.

בנוגע לשלשה בנים הענין פשוט יחסית: ה**חכם** שואל שאלה למדנית מפורטת, "מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אתכם", **הרשע** שואל שאלה מתריסה "מה העבודה הזאת לכם", **והתם** - שאלת-תם "מה זאת?".

הביטוי "מה הוא אומר" מוסבר בחסידות: מה שהוא - הוא אומר. בדבורו ניכרת מהותו. אך גם לבן הרביעי שאינו אומר כלום, רק יושב ושותק בעקשנות, אסור לוותר - "ושאינו יודע לשאול, את פתח לו".

שאינו יודע לשאול

לבן שאינו שואל פותחים בפסוק "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה הוי' לי בצאתי ממצרים"[ו]. לפני פסוק זה לא מופיעה שאלה כלשהי (אלא רק הציווי על אכילת מצה), ומכאן למדו שהוא מתייחס לבן שאינו שואל. כאן מתעוררת קושיא: הרי קודם שימש פסוק זה עצמו כתשובה לבן הרשע - "הקהה את שיניו ואמור לו 'בעבור זה עשה הוי' לי בצאתי ממצרים', לי ולא לו, אילו היה שם לא היה נגאל"! אלא, שהתורה רומזת את התשובה לבן הרשע בתוך התשובה לבן שאינו יודע לשאול[ז], ועלינו להבין מדוע זה כך.

הבן השותק הוא חידה עבור אביו. מדוע הוא שותק, האם מפני שאינו **יודע** לשאול, או מפני שאינו **רוצה** לשאול? יתכן שקשה לו להתבטא, ויתכן שאינו שואל כי הסדר אינו מענין אותו והוא בז לו (בדומה לבן הרשע). בפניה אליו עלינו להשתדל בכל כוחנו להוציא ממנו מילה, טובה או רעה, על מנת שנוכל לשוחח עמו ולהסביר, "והגדת".

כאשר מעוררים את הבן שאינו שואל יתכן שמגלים שהוא רשע, חלילה, או דוקא צדיק צנוע ונסתר, אבל יתכן גם שבן זה מתעקש להיות "אינו יודע לשאול". האם באמת יש בן שאינו יודע לשאול? הרי לא מסתבר שהכוונה לשוטה גמור, שהרי הוא אינו יכול להבין כלל (גם אם נפתח לו).

ארבעת הבנים בדורנו

בדורנו ניתן לראות את ארבעת הבנים כארבעה יהודים שלכל אחד מהם יחס שונה ליהדות, לה' ולתורה: **החכם**, בתוך עולם התורה והמצוות, מתעניין בפרטי המצוות

[ה] אמנם אומרים לבן הרשע "**אילו** היה שם לא היה נגאל", אך סוף סוף הוא כאן, ואנו מובטחים שלאחר ש"קרבנו לפני הר סיני ונתן לנו את התורה" - "לא ידח ממנו נדח". ועוד, רש"י (שמות יג, ח) כותב "שאילו היית שם לא היית **כדאי** להגאל", אך מכל מקום היית נגאל!

[ו] שמות יג, ח.

[ז] כמו שמפרש רש"י שם (ז-ח): "והגדת לבנך, בבן שאינו יודע לשאול, והכתוב מלמדך שתפתח לו אתה בדברי אגדה המושכין את הלב... עשה ה' לי - רמז תשובה לבן רשע, לומר עשה ה' לי ולא לך, שאילו היית שם לא היית כדאי ליגאל".

וטעמיהם. **הרשע** כועס על האירוע "חסר הטעם" (ח"ו) שמתרחש לעיניו. הוא אמנם מתריס, אבל מתייחס - ולכן מושיבים אותו ליד החכם ("אחד חכם ואחד רשע"), על מנת שהחכם ילמדו ויקרב אותו. ה**תם** אינו מכיר את היהדות, אבל הוא מוכן לשמוע ומתעניין - "מה זאת?" - ועלינו רק להסביר ולקרב.

אבל הבן **שאינו יודע לשאול** אדיש לחלוטין ליהדות, עד שהיא אפילו לא מרגיזה אותו. הוא מוכן לדבר על כל הגשמיות שבעולם, רק התורה כלל לא מענינת אותו. לכן הוא מופיע כבן האחרון, כי נראה שמצבו הכי אבוד ומרוחק.

אך יש תקוה - מהציווי "את פתח לו" מובן שלבסוף נצליח לגשת אל הבן שאינו יודע לשאול ולקרב אותו. אלא שכדי לקיים כראוי "את פתח לו", עלינו להגיע לשורש הכי עמוק של "שאינו יודע לשאול". בחוסר השאלה יש משהו טוב - מצד אחד, הכל נראה אטום וסתום. אך מצד שני הכל פתוח לגביו, וממילא יכול הוא להגיע לדרגות הכי גבוהות.

מוסבר בחסידות[ח] כי הבן שאינו יודע לשאול הוא **בעל התשובה**[ט], אלא שכדי להפוך אותו לבעל תשובה בפועל יש להאמין בנקודת האלוקות הגנוזה בו. הרי יש לו נשמה אלוקית, "חלק אלוק ממעל ממש"[י], ואם הוא אינו שואל שאלות, סימן שהנשמה שלו שייכת למקום ש**מעל** לשאלות. ונבאר:

בכל שאלה גנוזה ציפיה למענה מסוים. אבל יש יהודים שאינם שואלים כי הם מוכנים לקבל את ההפתעה הגדולה ביותר. עכשיו הם אוהבים להתעסק בגשמיות המוחשית, אבל בפנימיות הם מחכים להתחדשות גמורה, "יש מאין". מפני שההתחדשות באה מה**אין**, הלא צפוי ולא מוכר, **איננו** יודעים לשאול עליה דבר. בן זה מחכה שהענין הכי מופשט ונעלם יהפוך להיות הכי מוחש, שהגאולה עצמה תבוא "פתאום" - "ופתאֹם יבוא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים"[יא], מעין גאולת מצרים שהיתה "לפתע פתאום" (בדילוג ו'פסיחה').

לבן השותק-האדיש יש להסביר שהפסח נוגע לו ממש, וכך הוא יהפוך לבעל התשובה הגדול ביותר. הוא לא ישאל כלל - אלא יגיע הישר אל התשובה שפותרת את כל השאלות מעיקרן. בן זה זקוק להמחשות[יב], "מצה ומרור מונחים לפניך", וכשמדברים מגאולה אמתית ושלימה הוא רואה כבר את הדבר האמיתי, ביאת **משיח** (בגימטריא **המחשה**).

[ח] לקו"מ תורה ל.

[ט] לפי כך, כינויו מתבאר כמי ש**שואל** ומבקש כפרה על כל החטאים ה**לא** **ידועים** שנכשל בהם.

[י] תניא פרק ב.

[יא] מלאכי ג, א.

[יב] היינו, שאינו רוצה יהדות שצריכה הסברה והוכחה, אלא יהדות שהיא לגמרי באופן מוחשי וגלוי לעינים, כך שאין מקום לשאלות ותשובות ('אלקות בפשיטות').

העבודה החמישית

עד כאן היו אלו ארבעת הבנים המוכרים לנו. ליל הסדר כולו עומד בסימן המספר ארבע: "כנגד ארבעה בנים דברה תורה", ארבע כוסות, ארבע לשונות של גאולה וארבע קושיות של "מה נשתנה". בנוסף, עיקר נוסח ההגדה הוא פירוש ודרשה של ארבעה פסוקים רצופים בתורה: "אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי... וַיֵּרְעוּ אֹתָנוּ הַמְּצְרִים... וַנִּצְעַק אֶל הוי'... וַיּוֹצִאֵנוּ הוי' מִמִּצְרַיִם..."[יג].

אמנם, על כל אחת מהרביעיות הללו אפשר להוסיף גורם חמישי, קצת נסתר:

לארבע הכוסות נוספת **הכוס החמישית**, שאותה נוהגים למזוג ולהניח על השולחן, ונקראת "כוס של אליהו"[יד].

לארבע לשונות של גאולה ("והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי"[טו]) נוספת הלשון החמישית "**והבאתי** אתכם אל הארץ"[טז].

גם לארבעת הפסוקים שאנו דורשים יש המשך ישיר בפסוק חמישי, שאותו לא דורשים בהגדה: "**וַיְבִאֵנוּ**[יז] אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש".

לארבע הקושיות יש להוסיף קושיא חמישית העולה עוד בבית הכנסת, קודם שמגיעים לשולחן הסדר: מה נשתנה הלילה הזה... שהוא הלילה היחיד בשנה שבו אומרים הלל (בברכה)?

גם ביחס לארבעת הבנים אמר כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש כי בדורנו ישנו **הבן החמישי** - הוא הבן האובד שמרוב ריחוקו אפילו אינו מגיע לשולחן הסדר ואינו נמצא כאן כלל. המשימה המיוחדת שלנו כעת, היא להגיע גם אל הבן הזה ו'למשוך' אותו פנימה[יח].

בפנימיות התורה, כל מבנה של ארבעה מרכיבים מקביל בדרך כלל לארבע אותיות שם **הוי'**, ולעוד הרבה מערכות שבהם 'משתקף' שם הוי' במבנה מרובע. והנה, גם בשם הוי' ישנו מרכיב חמישי, נסתר, והוא "**קוצו של י**" - ה'קוץ' העליון באות יו"ד (הראשונה בשם). לכאורה ה'קוץ' אינו דבר בפני עצמו, ובכל זאת פעמים רבות הוא קובע ברכה לעצמו[יט].

אם נהפוך את אותיות המדרגה ה**חמישית** תהיה היא מדרגה **משיחית**, המקשרת אותנו הישר אל הגאולה העתידה שבה תתגלה מדרגת הכתר, וכתר-המלכות כפשוטו יכון בטח בראשו של משיח בן דוד.

ב-**כב** אתוואן דאורייתא (אותיות התורה), האות ה' היא (בגימטריא) המדרגה החמישית. והנה, לפי ההקבלה המופיעה בספר יצירה, האות המיוחדת לחודש ניסן כולו היא האות

[יג] דברים כו, ה-ט.

[יד] שו"ע אדמו"ר הזקן תפ, ה.

[טו] שמות ו, ו-ז.

[טז] שם פסוק ח.

[יז] בהתאמה ללשון החמישית של גאולה, "והבאתי".

[יח] ראה אג"ק (מתורגמות) כרך ב, אגרת ה'שנז.

[יט] למשל, בהקבלה לעשרת הספירות, האות יו"ד עצמה רומזת לספירת החכמה - ראשית מערכת הכוחות הגלויים - ואילו קוצו-של-יו"ד רומז לספירת הכתר החופפת ושורה ממעל לכוחות הגלויים, וכמו שיבאר לקמן.

ה', הרומזת לחוש ה**דִּבּוּר** - החוש המיוחד לחודש ניסן, עיקרו של ליל הסדר שבמרכזו סיפור יציאת מצרים, "**והגדת** לבנך"[כ].

הדרגה החמישית בליל הסדר

גם בליל הסדר, המספר ארבע מסמל את התמונה השלמה הגלויה, ואילו החמישי מסמל את העבודה הנוספת הנסתרת, שאינה מחויבת, אך יש בכחה להעניק טוב-טעם ודעת לכל המערכת כולה.

ונבאר זאת ברביעיות-החמישיות דלעיל:

לגבי הקושיא החמישית, על אמירת ההלל: אמנם בדרך כלל אומרים הלל רק ביום, אלא שלילה הזה "נשתנה מכל הלילות" שעליו נאמר "לילה כיום יאיר"[כא], ולכן אומרים בו **הלל** שענינו גילוי אור אלוקי - "אור כי יהל"[כב], "**בְּהִלּוֹ** נרו עלי ראשי"[כג]. אמירת ההלל בתפלה משפיעה אור לכל ליל הסדר, עד לאמירת ההלל פעם נוספת בסיום ההגדה.

לשון הגאולה החמישית, "והבאתי" (שכנגדה מכוונת הכוס החמישית), היא 'הכתר' של כל לשונות הגאולה, שהרי התכלית של יציאת מצרים היא להגיע לאחר מתן תורה לארץ ישראל (**ארץ ישראל = אור הכתר**).

כך גם לגבי הפסוק החמישי, "וַיְבִאֵנוּ אל המקום הזה". פסוקים אלו נאמרים בזמן מקרא ביכורים, כאשר מביאי הבכורים זוכים לספר בקצרה את מאורעות ישראל מיציאת מצרים ועד עמידתם בארץ ישראל, בירושלים ובבית המקדש - סיום גאולת פסח בסדר ה"מעלות טובות": "והכניסנו לארץ ישראל ובנה לנו את בית הבחירה".

הבן החמישי – גילוי היחידה

על הבן החמישי, המרוחק מכולם, יש לומר כך: כאשר אנו מצליחים סוף-סוף למצוא את הבן האובד הזה "באשר הוא שם" ולהביאו לשולחן הסדר, הרי ההתקרבות שלו אל התורה, וחזרתו לחיק העם היהודי, היא אכן משימה **חמישית-משיחית**, מתוך אמונה כי "לא ידח ממנו נדח". ביהודי שזכה להתקרב ולחזור בתשובה מאיר אור מיוחד שאין בשאר ארבעת הבנים - אור בדרגת הכתר ("אור הכתר").

הבן שאינו יודע לשאול מצפה להמחשה, למשיח, אך בבן ה**חמישי** טמון הניצוץ ה**משיחי** ממש, שאותו צריך לעורר ולגלות.

כנגד ארבע המדרגות בכללות מכוונים ארבעה רבדים בנשמה - נפש-רוח-נשמה-חיה, וכנגד המדרגה החמישית היא הדרגה הגבוהה ביותר, "היחידה שבנפש". כאשר הבנים האבודים חוזרים ומתאחדים עמנו בליל הסדר, מאירה בהם ובנו אותה דרגה של **יחידה**, ה**מיוחדת** במינה, שעצם גילויה הוא הגאולה.

[כ] ומבואר בדברי האר"י הקדוש שהאות ה' (האות של ניסן) נכנסת למלה פסח, והופכת אותה לפה-סח, המדבר ומספר בסיפור יציאת מצרים.

[כא] תהלים קלט, יב.

[כב] איוב לא, כז.

[כג] איוב כט, ג.

אחדות התורה

מָה מְאַחֵד אוֹתָנוּ? הַדֶּבֶק שֶׁמְּחַבֵּר אוֹתָנוּ צָרִיךְ לִהְיוֹת הַתּוֹרָה. זֶהוּ הַחִבּוּר הָאֲמִתִּי. מֻמְלָץ מְאֹד - לִפְנֵי כְּשֶׁנָּה הִתְחַלְנוּ לִלְמֹד כָּל יוֹם פֶּרֶק תָּנָ"ךְ. אִם כֻּלָּם לוֹמְדִים אֶת פֶּרֶק הַתָּנָ"ךְ הַזֶּה, כַּמָּה שֶׁזֶּה כְּאִלּוּ חִיצוֹנִי - זֶה בְּהֶחְלֵט מְחַבֵּר. חוּץ מֵהַחִתָּ"ת שֶׁל הָרַבִּי הַקּוֹדֵם, הָרַבִּי הוֹסִיף גַּם רַמְבָּ"ם, וְזֶהוּ הַחִבּוּר בֵּין הַחֲסִידִים, הַלִּמּוּד הַיּוֹמִי הַזֶּה. בִּשְׁבִילֵנוּ אֲנַחְנוּ הוֹסַפְנוּ כַּמָּה דְּבָרִים לֹא קָשִׁים. לֹא מְסֻבָּךְ: פֶּרֶק תָּנָ"ךְ (אֲנַחְנוּ הַיּוֹם בְּסֵפֶר אִיּוֹב, סֵפֶר הַפְּסִיכוֹלוֹגְיָה הֲכִי חָשׁוּב בַּתָּנָ"ךְ), וּפֶרֶק מִשְׁנָה (שָׁבוּעַ הַבָּא מְסַיְּמִים חֲגִיגָה, סוֹף סֵדֶר מוֹעֵד, וּמַתְחִילִים סֵדֶר נָשִׁים). לְדַעְתִּי, מְאֹד מְאֹד רָצוּי שֶׁכָּל מִי שֶׁיּוֹשֵׁב כָּאן יִלְמַד אֶת גַּם אֶת הַחִתָּ"ת, וְגַם אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. זֶה בֶּאֱמֶת מְחַבֵּר, הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מְחַבְּרִים אוֹתָנוּ בְּיַחַד.

[מתוך שיעור י"ד אייר תשפ"ג]

